

Od neurejenih družinskih razmer do
vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v
zavodu?

Raziskovalna naloga
Sociologija

Lev Mišo Kolar, 3.letnik

Mentor:
dr. Marko Galič

Mestna občina Celje, Mladi za Celje,
2023

1. POVZETEK

V Sloveniji obstajajo vzgojno-izobraževalni zavodi, ki vzgajajo, izobražujejo in v določenih primerih tudi rehabilitirajo mladostnike, ki se spopadajo z različnimi težavami. V raziskovalni nalogi želim najti odgovor na vprašanje, zakaj mladostniki pristanejo v vzgojnem zavodu. Pozornost namenjam vplivu družine, medosebnih odnosov in mladostniških stisk na pojav odklonskih vzorcev vedenja, kot je uživanje drog, alkohola in drugih odvisnosti. Skozi raziskovalno delo skušam ugotoviti, kakšna je vloga vzgojno-izobraževalnih zavodov in kako mladostniki dojemajo ta del svoje življenjske poti.

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem najprej preveril značilnosti obdobja mladostništva, se dotaknil vpliva družinskega okolja na razvoj mladostnika, opredelil pojem mladostniškega prestopništva in izpostavil zlorabe drog. Na koncu teoretičnega dela sem s kratko analizo Vzgojnega programa preveril načine dela z otroki in mladostniki, ki imajo čustvene in vedenjske težave ter motnje, in posebej izpostavil enega od njih.

V empiričnem delu sem na podlagi intervjujev, ki sem jih izvedel v vzgojno-izobraževalnem zavodu, pozornost namenil družbenemu vidiku in okoliščinam, ki so tamkajšnje mladostnike privedli do dejanj, zaradi katerih so se znašli v zavodu. Skušal sem ugotoviti, ali obstajajo skupni zunanji dejavniki, ki se pojavljajo pri večini intervjuvanih mladostnikov oz. kako bi družba lahko preprečila pojav tovrstnih ravnanj med mladimi. Želel sem ugotoviti njihova pričakovanja glede nadaljnjega življenja in kaj bi bilo ob ponovni vključitvi v zunanje življenje najbolj pomembno.

Ob izvedbi intervjujev in njihovi analizi se je pokazalo, da ima večina mladostnikov v zavodu kaotično domače okolje. Njihovo dojetje zunanje pomoči, ki jo nudi država oz. njene institucije, je deljeno. Čeprav spodbudno okolje predstavlja večjo možnost, da mladostnik prekine odvisnost, je le-to v širšem družbenem kontekstu zaradi travm v otroštvu težko dosegljivo.

Ključne besede: mladostništvo, droge, vzgojni zavod, družinsko okolje in vzgojni stili

ABSTRACT

In Slovenia, there are educational institutions that raise, educate and, in certain cases, also rehabilitate young people who struggle with various problems. In the research paper, I seek an answer to the question why young people end up in such educational institutions. I pay attention to the role of the family, interpersonal relationships and adolescent hardships on deviant behavioural patterns, such as the use of drugs, alcohol and other addictions. Through my research, I try to find out what the role of educational institutions is and how young people perceive this part of their life journey.

In theoretical part of the assignment, I first examined the characteristics of the adolescence period, analysing the influence of family environment on the development of the adolescent. I defined the concept of juvenile delinquency and highlighted the issue of drug abuse. In the end, I analysed the ways of working with children and adolescents with emotional and behavioural problems and disorders through the Educational Program and singled out one of them.

In the empirical part, based on interviews, I paid attention to social aspects and social circumstances that led the juveniles currently living in residential educational institution to the actions that led them to end up there in the first place. I tried to identify common external factors that appear in lives of juveniles who were interviewed, and how the society could prevent the occurrence of certain behavioural among institutionalised youth. Additionally, I wanted to find out their expectations regarding the future of their lives and what would be most important thing for them when they re-integrate into the outside world.

Interviews demonstrated that most young people who are institutionalised come from the chaotic family environment. Their perception of the external help provided by the state or its institutions is mixed. Although a stimulating environment signifies a greater possibility of breaking the addiction, this is difficult to achieve, particularly because of a broader social context of childhood trauma.

Key words: adolescence, drugs, educational institution, family environment and educational styles

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

2. ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki ste sodelovali pri nastanku raziskovalne naloge.

Zahvaljujem se ravnatelju in pomočniku ravnatelja Strokovnega centra Višnja Gora, ki sta mi omogočila raziskovanje v njihovem zavodu.

Posebej se zahvaljujem vsem mladostnikom v zavodu, ki so bili pripravljeni z menoj deliti svoje življenjske zgodbe. Hvala tudi zavodski psihologinji, s katero sem opravil intervju.

Iskrena hvala mentorju dr. Marku Galiču za usmerjanje in pomoč.

Kazalo

1. Povzetek	1
Abstract	2
2. Zahvala.....	3
3. Uvod	6
3.1 Namen raziskovalne naloge.....	7
3.2 Hipoteze	7
3.3 Metode dela	8
4. Teoretični del.....	9
4.1 Mladostništvo in mladostniki	9
4.1.1 Čustveni razvoj mladostnika:.....	9
4.1.2 Socialni razvoj.....	10
4.1.3 Moralni razvoj.....	10
4.2 POTEK OBLIKOVANJA IDENTITETE	11
4.2.1 Modelno učenje:	11
4.2.2 Sporočila drugih:.....	11
4.2.3 Eksperimentiranje:	12
4.3 MLADOSTNIK IN DRUŽINSKO OKOLJE	12
4.3.1 Vzgojni stili znotraj družine	13
4.4 MLADOLETNIŠKO PRESTOPNIŠTVO	14
4.4.1 DEJAVNIKI TVEGANJA:	14
4.5 ZLORABA DROG	15
4.6 VZGOJNI ZAVODI	16
4.7 STROKOVNI CENTER VIŠNJA GORA.....	16
5. Empirični del.....	18
5.1 Vzorec	18
5.2 Zgradba intervjuja	18
5.3 Intervju z osebo 1	19
5.3.1 Analiza intervjuja z osebo 1	21
5.4 Intervju z osebo 2	22
5.4.1 Analiza intervjuja z osebo 2.....	24
5.5 Intervju z osebo 3	25
5.5.1 Analiza intervjuja z osebo 3	27
5.6 Intervju z osebo 4	28
5.6.1 Analiza intervjuja z osebo 4.....	30
5.7 Intervju z osebo 5	31

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.7.1 Analiza intervjuja z osebo 5	33
5.8 Intervju z osebo 6	34
5.8.1 Analiza intervjuja z osebo 6	36
5.9 Intervju z osebo 7	37
5.9.1 Analiza intervjuja z osebo 7	39
5.10 Intervju s psihologinjo	40
6. RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	42
7. VIRI in literatura	46

Kazalo tabel

Tabela 1: Razvojne naloge v mladostništvu	10
---	----

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

3. UVOD

»Moja soba je raztur, ampak to pomen, da je vse not. Moji možgani so raztur, ampak to pomen, da je vse not.« pravi najstnik Jon v predstavi Vihar v glavi, ki so jo pripravili v Lutkovnem gledališču Ljubljana.

Najstništvo oz. mladostništvo je zagotovo zelo turbulentno obdobje, saj je za to obdobje značilna zelo intenzivna faza razvoja možganov, reakcije mladostnikov so impulzivne, njihov čustven odziv pa nepredvidljiv. Za mladostnika je izjemno pomembno, da v njegovem življenju obstaja odgovorna odrasla oseba, ki zanj predstavlja varnost in ga usmerja na poti skozi naporno iskanje in oblikovanje lastne identitete. Tovrstno varno okolje običajno mladostniku nudi družina – primarna družbena institucija, ki opravlja vlogo primarne socializacije, vzgoje, čustvene podpore in socialno-podpornega omrežja (Počkar in Tavčar Krajnc, 2011) – in prav v obdobju najstništva se odnosi znotraj družine spreminjajo, saj postaja mladostnik vse bolj enakopraven član, ki znotraj zdravega družinskega okolja prevzema tudi svoj del odgovornosti.

Hkrati pa imajo v tem obdobju vse bolj pomembno vlogo vrstniki, s katerimi skuša mladostnik vzpostaviti močne socialne vezi in pripadati vrstniški skupini, ki si jo izbere. Ta skupina lahko posamezniku prinese pozitivne izkušnje, ga krepi, opogumlja, lahko pa je njihov vpliv na posameznika prav nasproten.

V tem vrtincu nasprotujočih si občutij, zunanjih spodbud, telesnih in hormonskih sprememb, ki jih prinaša obdobje adolescence, se zgodi, da nekateri mladostniki zaidejo na napačno pot ali pa storijo vsaj kakšen korak po poti, ki ni tista, ki predstavlja upoštevanje vseh predvidenih norm in pravil, ki jih družba, v kateri živijo, opredeljuje kot ustrezne. Družina lahko predstavlja tudi disfunkcionalno okolje, predvsem v primerih, ko starši ne opravljajo socializacijske, ekonomske ali čustvene funkcije, v hujših primerih pa je lahko družinsko okolje tudi prostor nasilja, manipulacije in različnih zlorab. Mladostniki tako pogosto svoje misli (in travme) preusmerijo s pomočjo uživanja drog, lahko pa se zgodi, da storijo dejanje, ki je v skladu z zakonodajo oz. družbenimi normami neustrezno in kaznivo.

Kako naša družba oz. država poskrbi za mladostnike, ki so sprejeli napačno odločitev in vzeli drogo ali pa storili neustrezno dejanje? Kaj lahko naredi država, ko v življenju mladostnika preprosto ni odrasle osebe, ki bi lahko poskrbela za njen oz. njegov ustrezen razvoj? Eden od odgovorov je vključitev mladostnika v vzgojno-izobraževalne zavode. Ti v Sloveniji obstajajo z namenom omogočiti mladostnikom, ki so se znašli v hudi stiski, da se otresejo slabih navad in zgradijo osebnost, ki jim omogoča uspešno vključitev v družbo. Hkrati zavodi ponujajo priložnost, da mladostniki pridobijo poklicno izobrazbo, s pomočjo katere se jim omogoči vstop na trg dela (zaposlitev) in posledično samostojno in finančno neodvisno življenje.

Vzgojno-izobraževalni zavodi predstavljajo pomemben del socialne države, ki s podporo in z iskanjem družbenega ravnovesja skušajo re-integrirati mladostnike v družbo. Enako pomembno kot vprašanje uspešnosti rehabilitacije in integracije v zavodih je tudi vprašanje družbenega konteksta oz. vzrokov: Zakaj mladostniki sploh pristanejo v zavodu? So to težke

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

družbenoekonomske razmere, pri katerih se sistematično izpostavlja problem brezposelnosti ali pa ujetosti v krog slabo plačane zaposlitve in kreditov? Je to preprosto individualna 'napačna' izbira mladostnika? Ali gre za skupek globljih družbenih dejavnikov in problemov, ki se v povezavi z različnimi odvisnostmi nakopičijo v disfunkcionalnih odnosih v družini? Ta raziskovalna naloga skuša podati odgovore s predstavitvijo zgodb sedmih mladostnikov, ki bivajo v enem od vzgojno-izobraževalnih zavodov v Sloveniji. Odpiranje in spoznavanje tovrstnega okolja širšemu krogu ljudi je pomembno tako zaradi sprejemanja mladostnikov, ki si želijo normalnega vklopa v družbo, kot tudi zaradi predsodkov in stigmatiziranja, ki se pojavljajo v zunanjem okolju, četudi so mladostniki v zavodu povsem običajni najstniki, ki jim življenjske okoliščine niso bile najbolj naklonjene.

3.1 Namen raziskovalne naloge

Vzgojni program opredeljuje vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami. Namen vključitve mladostnika v vzgojno-izobraževalni zavod je omogočiti celostno odpravo primanjkljajev, ki jih je bil oz. bila deležna do vključitve v zavod. Hkrati jim tovrstni zavodi omogočajo pridobitev določene stopnje izobrazbe, s čimer postanejo konkurenčni tudi na trgu dela in se tako lahko še bolj opolnomočeni vrnejo v običajno okolje in so v njem uspešni.

Namen raziskovalne naloge je spoznati zgodbe posameznikov, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni zavod in opredeliti, ali obstajajo kakšne vzporednice, ki jih najdemo v vseh zgodbah, pri čemer sem posebej izpostavil družinsko okolje, zanimalo pa me je tudi, ali v življenju teh mladostnikov obstaja odrasla oseba, ki ji lahko zaupajo.

Izvedeti sem želel, ali se zavedajo oz. ali znajo opredeliti, katere okoliščine so jih privedle do odločitve, da so sprejeli napačno odločitev, in kako bi opredelili svojo izkušnjo bivanja v zavodu. Z odkrivanjem vzrokov za pot, ki je mladostnike pripeljala v vzgojni zavod, želim prispevati predvsem k uspešnejši rehabilitaciji in reintegraciji oz. ponovni vključitvi svojih vrstnikov v družbo.

Sprejem v vzgojni zavod lahko nedvomno pomeni izboljšanje možnosti za vključitev posameznika v običajno življenje brez težav, ki so zaznamovale njegovo predhodno življenje. Zanimalo me je, ali se tega gojenci zavedajo in ali imajo jasen cilj, kaj želijo doseči v prihodnjih petih letih.

3.2 Hipoteze

»Hipoteze običajno postavljamo na podlagi študija dostopnih virov. Z njimi skušamo jasneje usmeriti raziskovalno delo.« (Počkar, 2011) Pred in med samim raziskovanjem sem postavil štiri hipoteze, ki sem jih v zadnjem delu analize ovrigel oz. potrdil. Ker je raziskava primarno empirična (temelječa na primarnih podatkih kvalitativnega raziskovanja z intervjuji), sem uporabil utemeljitveno oz. prizemljeno teorijo (Glaser, 1967), (Mesec, 2019), na podlagi katere so se končne hipoteze oblikovale po koncu terenskega dela. Hipotezi 3 in 4 sta bili oblikovani pred raziskovanjem, medtem ko sta hipotezi 1 in 2 nastali po koncu analize intervjujev.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

Hipoteze so naslednje:

Hipoteza 1: Neurejeni odnosi v družini močno vplivajo na to, da mladostnik pristane v zavodu.

Hipoteza 2: Ključni dejavnik za razvoj odvisnosti je neurejeno domače okolje.

Hipoteza 3: V Sloveniji obstajajo ustanove, ki mladostnikom nudijo okolje, ki jih spodbudi, da prenehajo z odklonilnim vedenjem oz. odvisnostjo.

Hipoteza 4: Za izhod iz odvisnosti je za posameznika ključno, da najde odgovorno osebo, ki ji lahko zaupa.

3.3 Metode dela

Pri raziskovalnem delu sem uporabljal naslednje metode dela:

- metoda dela z literaturo,
- postavitve prvih hipotez,
- intervjuji z mladostniki vzgojno-izobraževalnega zavoda,
- analiza intervjujev,
- oblikovanje dodatnih hipotez, ki so nastale na podlagi primarnih empiričnih podatkov,
- preverjanje hipotez.

Metodologija in epistemologija raziskovalne naloge združuje več metod dela in razumevanja glavnega raziskovalnega vprašanja. Raziskava je kvalitativna, saj je poleg pregleda in analize že obstoječih raziskav in literature osrednjega pomena kvalitativna metoda pol-strukturiranih intervjujev. Slednje označuje pripravljena vprašanja glede na že obstoječo literaturo in prve postavljene hipoteze, ki z odprtim okvirjem za dodatna vprašanja in pojasnila pušča odprt prostor za teme in odgovore, ki niso bili vnaprej pričakovani. S tem se odpre prostor za dodatne hipoteze, ki se na podlagi utemeljene oz. prizemljene teorije (v mednarodni sociologiji poznano kot »grounded theory«) analizirajo s kodiranjem ali primerjanjem (Glaser, 1967), (Mesec, 2019). V tem procesu se iz primarnih empiričnih podatkov oblikujejo pojmi, opazovalni zapisi in fenomeni, ki so ustvarjeni induktivno, torej, drugače kot na primer »teorije iz naslanjača« (»armchair theory«) ali pa »velike teorije« družboslovnih klasikov, kot so Weber, Marx in Parsons. Kot zapiše strokovnjak za kvalitativno raziskovanje, dr. Blaž Mesec, »Prizemljene teorije so dvakrat prizemljene: ustvarjene so induktivno iz podatkov; nanašajo se na konkretna "mikro" okolja, konkretne skupine, organizacije, institucije in omejujejo svojo veljavnost na okolja, za katera so ustvarjene ("teorije srednjega dosega")« (Mesec, 2019).

V Strokovnem centru Višnja Gora, ki predstavlja to 'mikro' okolje, sem opravil sedem intervjujev z gojenci zavoda. Intervjuji s posameznim mladostnikom so trajali od 30 do 45 minut, osmi intervju pa sem opravil s psihologinjo zavoda. Podatke sem nato med seboj primerjal in ugotavljal stične točke, predvsem v okviru glavnega raziskovalnega vprašanja – zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

4. TEORETIČNI DEL

4.1 Mladostništvo in mladostniki

Eno najzahtevnejših obdobj v življenju posameznika je mladostništvo, ki predstavlja obdobje sprememb tako na telesnem kot psihološkem področju. To obdobje imenujemo tudi adolescenca, kar izhaja iz latinščine, v kateri beseda *adolescere* pomeni odraščanje. V to obdobje posameznik vstopi med 11. in 12. letom, zaključi pa se med 22. in 24. letom starosti. (Lavrič, 2012) Zanimivo pa je, da se pojem mladostništvo pojavi šele na prehodu med 19. in 20. stoletjem, saj je pred tem obdobjem veljalo, da so ob vstopu v najstniško obdobje mladi pridobili pravice odraslih, hkrati pa so morali prevzeti tudi vse dolžnosti, ki prihajajo z obdobjem odraslosti. Da se je mladostništvo izpostavilo kot eno od obdobj v življenju posameznika prav v tem obdobju je mogoče pripisati dejstvu, da so se izboljšali socialno-ekonomski pogoji in pričakovanja staršev glede izobraženosti lastnih otrok so dosegla višjo raven. Se je pa tudi še v kasnejšem obdobju spreminjalo opredeljevanje pojma mladost, kar je povezano tudi z dejstvom, da predstavlja mladost hkrati obdobje, ki opredeljuje zaključek otroštva in obdobje, ki pomeni začetek odrasle dobe. (Hodžič, 2005) Pravzaprav vsak posameznik v tem, za večino precej turbulentnem obdobju, niha med obema ločnicama, odraslostjo in otroštvom. Pri mladostnikih je posebej izrazita potreba postati neodvisen, hkrati pa je izpostavljeno družbeno pričakovanje, da bo postal uspešen, kar zanj seveda predstavlja določen pritisk. Ob vstopu v obdobje mladostništva posameznik zagotovo ni zmožen poskrbeti sam zase in je zaradi tega seveda odvisen od drugih, hkrati pa ga pomembne odrasle osebe v njegovem življenju ščitijo in do njih čuti navezanost. (Vičič, 2003) Proti koncu obdobja mladostništva pa vse bolj prehaja v fazo, ko bo moral sam poskrbeti zase.

Obstajajo različni vidiki, ki opredeljujejo, kdaj posameznik postane odrasla oseba, in sicer:

- pravni (mladostnik postane odrasla oseba, ko dopolni 18 let in je polnoleten);
- socialni (mladostniku se zaključi neopredeljena socialna vloga);
- ekonomski (mladostnik postane finančno neodvisen od primarne družine);
- psihološki (mladostnik razreši razvojne naloge in doseže relativno spoznavno, čustveno, socialno in moralno zrelost).

4.1.1 Čustveni razvoj mladostnika:

Najstnik doživlja čustva intenzivneje in se na posamezne dražljaje iz okolja odziva drugače kot odrasli. Njegovo razpoloženje pogosto niha. Njegova sposobnost zaznavanja in opazovanja se v primerjavi s tisto, ki je bil zmožen v času otroštva, precej izboljša. Pri njem se pojavljajo nasprotujoča si čustva, ki pa mu omogočajo, da spoznava samega sebe in preizkuša odnose, ki se pojavljajo v njegovem neposrednem okolju in predvsem trdnost omejitev, ki mu jih postavljajo odrasli. Pri tem je zanj zelo pomemben odziv oseb, ki jim v svojem življenju pripisuje velik pomen. (Aljaž, 2009) Želi hkrati ovrednotiti svoja čustva do zanj pomembnih posameznikov in ugotoviti, kaj do njega čutijo oni in o tem presojsati oz. ovrednotiti njihov odziv.

4.1.2 Socialni razvoj

Mladostnik v primerjavi z otrokom komunicira s precej širšim krogom oseb, njegovi odnosi z vrstniki, sorojenci, starši in drugimi odraslimi se precej spremenijo, tako glede količine odnosov kot tudi njihove kakovosti. Vzpostavljanje in vzdrževanje odnosov z različnimi osebami je zanj pomembno, saj prav ti stiki omogočajo, da se preizkuša v različnih socialnih vlogah, pridobiva nova socialna spoznanja in veščine, hkrati pa mu to pomaga pri oblikovanju lastne identitete, ki temelji na izbranih ciljih, prepričanjih in vrednotah. (Aljaž, 2009) Mladostnik si poišče družbo svojih vrstnikov na podlagi skupnih interesov in na to skupino mladostnikov se zelo čustveno naveže, hkrati pa mu to druženje omogoča zadovoljevanje različnih potreb in daje občutek varnosti, saj so pričakovanja do njega povsem v skladu z njegovim razvojnim obdobjem. Mladostnik želi tudi na novo opredeliti svoj položaj v družini, saj želi doseči čim bolj enakovreden položaj. Želi si več zasebnosti, hkrati pa družina še vedno predstavlja pomemben dejavnik njegovega življenja. Pri tem je pomembno, da starši dopuščajo mladostniku, da odrašča.

4.1.3 Moralni razvoj

Vsak posameznik se mora prilagoditi družbi, v kateri živi, in sprejeti v njej veljavne standarde glede ustreznega in neustreznega ravnanja. V družbi obstajajo norme oz. standardi o tem, katero delovanje je zaželeno, katero nezaželeno in katero morebiti celo prepovedano. »Funkcija moralnosti je, da pomaga regulirati socialne odnose in da nudi posamezniku orientacijo za delovanje v kulturi oz. socialni skupini, ki ji pripada.« (Aljaž, 2009)

8 razvojnih nalog v mladostništvu:

Tabela 1: Razvojne naloge v mladostništvu

Razvojna naloga	Opis
Prilagajanje na telesne spremembe.	Sprejemanje in razumevanje normativnosti hitrih telesnih sprememb, sprejemanje lastnega zunanjega videza brez pretiranih frustracij, razvoj samostojne skrbi za razvoj in zdravje, razvoj strategij za učinkovito telesno delovanje (rekreacija, šport, delo, ...).
Čustveno osamosvajanje od družine in drugih odraslih.	Razvoj čustvene neodvisnosti od odraslih in sočasno oblikovanje vzajemnih odraslih odnosov v družini.
Oblikovanje socialne spolne vloge.	Sprejemanje istospolne socialne vloge, vedenje v tej vlogi – v odvisnosti od kulturnih norm, ki to vlogo določajo.
Oblikovanje novih socialno stabilnih odnosov z vrstniki.	Oblikovanje istospolnih prijateljstev, razvoj socialnih spretnosti, sodelovanje vedenja, stabilnih vrstniških odnosov, avtonomne medodvisnosti v vrstniški skupini.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

Razvoj socialno odgovornega vedenja.	Izbira in zavzemanje za družbene vrednote in cilje v pluralistični družbi, ki jim posameznik v svojem vedenju sledi, kar vključuje tudi prevzemanje odgovornosti za druge ljudi in družbo.
Priprava na poklicno delo.	Opredelitev poklicnih ciljev, poklicno odločanje, izbira poklica, izobraževanje za izbrani poklic.
Priprava na partnerstvo in družino.	Razvoj socialnih spretnosti v interakcijah z nasprotnim spolom, pridobivanje podatkov in izkušenj o partnerskem življenju, spoznavanje in razumevanje različnih vidikov partnerskega življenja.
Oblikovanje vrednotne usmeritve.	Opredelitev za določene vrednote, oblikovanje vrednotnega sistema, hierarhije vrednot, ter delovanje v skladu z njimi na področju osebnega življenja.

(Vir: Zupančič; 2004; str. 522) (Lavrič, 2012)

4.2 POTEK OBLIKOVANJA IDENTITETE

Mladostništvo, ki ga lahko opredelimo kot najboljčutljivejše obdobje v življenju posameznika, je hkrati tudi obdobje, v katerem mladi oblikujejo svojo identiteto, svojo osebnost, svojo podobo, ki bo zaznamovala njihovo nadaljnje življenje. Mladostnik želi postati samostojen, neodvisen, a na poti do dosege tega cilja naleti na veliko ovir. Pojavi se lahko celo t.i. kriza identitete (Hodžič, 2005). Do tega pojava pride zaradi različnih dejavnikov, in sicer lahko krizo povzroči intenziven razvoj telesnih in duševnih sposobnosti, vedno večja pričakovanja družbe in načini sprejemanja družbenih vlog.

Oblikovanje identitete lahko poteka na različne načine, in sicer poznamo:

4.2.1 Modelno učenje:

Opazovanje drugih ljudi, ki jih imenujemo modeli, in učenje od njih. Mladostniki modele najpogosteje izberejo med vrstniki in medijsko izpostavljenimi osebami, hkrati pa lahko tukaj pomembno vlogo odigrajo tudi starši, učitelji, trenerji, ...

4.2.2 Sporočila drugih:

Pri odgovoru na vprašanje o tem, kdo smo, nas pogosto vodijo sporočila in mnenja drugih ljudi o nas samih. V otroštvu imajo pri tem zelo pomembno vlogo starši, v mladostništvu pa je skupina ljudi, ki posamezniku podajajo mnenja o njem samem, precej obširnejša, saj se vključijo učitelji, trenerji, vrstniki, ...

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

4.2.3 Eksperimentiranje:

Tudi eksperimentiranje je eden od načinov oblikovanja identitete posameznika. Mladostnik se preizkusi v mnogih vlogah in ob tem pridobiva odgovore na vprašanja, ključna za ustvarjanje lastne identitete. Ob tem seveda mladostnik lahko naredi napake, ki so lahko za odrasle v njihovi bližini, moteče. Pomembno pa je, da ima mladostnik možnost izbire. (Vičič, 2003)

4.3 MLADOSTNIK IN DRUŽINSKO OKOLJE

Družina je sistem, ki ga opredeljujejo medsebojni odnosi med njenimi člani in dogajanje med njimi. Družinski člani so medsebojno povezani in odvisni. Te povezave pa se skozi čas spreminjajo in dopolnjujejo v čustvenem doživljanju, spoznavnih izkušnjah, oblikovanju osebne podobe in osebne rasti vsakega posameznega člana. (Lavrič, 2012)

Obdobje mladostništva predstavlja enega od najzahtevnejših obdobji tudi za dinamiko družinskega življenja, saj predstavlja izziv za mladostnika kot tudi za ostale družinske člane. Od kakovosti družinskih odnosov je odvisno, kako uspešno bo mladostnik prebrodil krizo odraščanja.

Pri tem Virginia Satir v svojem delu Družina za naš čas izpostavlja naslednje dejavnike:

- samovrednotenje (občutki in predstave, ki jih ima človek o samem sebi);
- komunikacija (sporazumevalni načini, ki si jih ljudje izdelajo, da bi drugega razumeli);
- družinski sistem (pravila o tem, kako bi morali čutiti in delovati);
- povezava z družbo (način, kako ljudje vzpostavljajo stik z drugimi ljudmi in ustanovami zunaj družine). (Satir, 1995)

Slovenski psiholog Janek Musek ugotavlja, da obstaja povezanost med disfunkcionalnostjo znotraj družine in odnosov znotraj nje in pojavom problematičnih pojavov v družbi. K tem problematičnim pojavom prišteva raznovrstne psihične težave, bolezni in motnje, šolsko neuspešnost, razne oblike odvisnosti, samomorilnost pa tudi agresivnost in njene oblike, kot sta nasilje in kriminal. (Gajšek, 2019). Tomorijeva pa navaja, da v grobem lahko ločimo 2 tipa družin, in sicer funkcionalne in disfunkcionalne, ki imajo najpogosteje težave pri ustvarjanju strategij spopadanja s stresom.

Dejavniki znotraj družine, ki lahko prispevajo k odklonskemu vedenju posameznika, so slabi odnosi med otroki in starši, slabo ravnanje z otroki, razvojno neugodne okoliščine in napake v vzorcih in metodah socializacije. (Aljaž, 2009) Pomembno je, kako starši preživljajo prosti čas s svojimi otroki, pri čemer je morda celo manj pomembna količina tega časa kot pa njegova kakovost. Zelo pomembno je, da se otrok čuti varnega, ljubljenega, sprejetega z vsemi svojimi napakami vred, saj na ta način starši zanj predstavljajo oporo in ga krepijo. Čeprav nekatere kriminološke študije navajajo, da je večja možnost za pojav disfunkcionalnosti družine in

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

negativnega vpliva na mladostnika znotraj enostarševskih družin, je dejstvo, da ni toliko pomembna oblika družine, ampak predvsem odnosi znotraj nje, in sicer je pomembna struktura družine, komunikacija, zaupanje, spoštovanje, podpora, medsebojni odnosi, pravila in odgovornost. (Aljaž, 2009)

4.3.1 Vzgojni stili znotraj družine

Starši ob vzgoji svojih otrok nezavedno in na podlagi svojih osebnostnih lastnosti izberejo določen vzgojni stil, ki jih Kranjčan opredeljuje kot »umetno konstituirani sistemi reda in niso realno določene značilnosti vzgojnega vedenja.« (Čibej, 2020) Vzgojni stil je dejansko povezan z emocionalnim ozračjem znotraj družine, hkrati pa je to tudi ključni faktor v socializacijskem procesu.

Raziskovalci opredeljujejo 3 prevladujoče vzgojne stile:

Avtoritarni stil

Ta vzgojni stil pomeni natančno opredeljena pravila, natančno načrtovano dogajanje v družini, kaznovanje tudi za malenkosti, zahteve staršev do otrok pa so postavljene izjemno visoko, v primeru neizpolnjevanja le-teh pa sledi kazen. Popolno moč in oblast imajo v družini starši, njihov odnos do otrok pa je hladen in odmaknjen, toplino v odnosu do otroka ne izkazujejo.

Starši se slabo odzivajo na zaznane potrebe otrok, njihovo mnenje pa staršev praviloma ne zanima. Pri otrocih in kasneje mladostnikih pa se pojavlja nižja samopodoba, občutek, da ne nadzirajo sami svojega življenja, pojavljajo se agresivni in nasilni vzorci vedenja, upor, odpor, izstop iz šole, zloraba drog, napadi besa, izogibanje kontaktom s starši, itn. (Čibej, 2020).

Permisivni stil

Namen tega stila je, da otroka obvarujemo pred zunanjimi vplivi, ki negativno vplivajo na njegov razvoj. Gre za popustljiv vzgojni stil, pri katerem se starši prilagajajo otroku in njegovim zahtevam. Otroci naj bi se odločali po svoje, hkrati pa odgovornost za njihovo ravnanje prevzamejo drugi. Hauck pravi, da je ta vzgoja zaradi preveč ljubeznivosti, brezmejnosti, popustljivosti in potrpežljivosti škodljiva, saj so posledice, da je posameznik šibak, nezrel, čustveno odvisen, nesamozavesten in nebogljen. Lahko zapade v depresijo, pojavljajo pa se tudi občutki krivde in sramu. (Čibej, 2020)

Avtoritativni stil

Ta vzgojni stil izpostavlja toplino oz. čustveno povezanost med starši in otroki in jasno opredeljena pričakovanja ter nadzor, vendar ne temelji na zastraševanju in kaznovanju kot pri avtoritarnem, ampak na komunikaciji, argumentiranju, spoštljivosti. Pomembna je prisotnost jasne in prepoznavne avtoritete v otrokovem življenju, ki pa se mora v času njegovega osamosvajanja oz. odraščanja umikati. (Čibej, 2020) Že od rojstva mora obstajati določena mera discipline, da se otrok nauči podrediti moralnim pravilom, z določeno mero svobode in kazen, ki je usmerjena na vedenje in pripomore h krepitvi občutka za red, odgovornost in pravičnost.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

4.4 MLADOLETNIŠKO PRESTOPNIŠTVO

Pojem mladoletniškega prestopništva zaznamuje tako kazniva dejanja, ki jih izvršujejo mladoletniki, kot tudi druge oblike negativnega odklonskega vedenja mladih. Mladostnik je zaradi specifičnosti razvojnega obdobja seveda zelo ranljiv. Slovenski kazenskoopravni sistem je kot v večini evropskih držav sprejel opredelitev prestopništva v ožjem pomenu besede, kar pomeni, da vključuje le ravnanja, ki jih storijo mladoletniki (14–18 let) in so kazniva glede na določila kazenskega zakonika. (Aljaž, 2009)

V času mladostništva je za socializacijo posameznika najpomembnejša vključenost v skupino, ki mu ponuja možnost za izpolnjevanje lastnih socialnih potreb. Hkrati pa mladim, pri katerih se pojavljajo težave v družinskem okolju ali pa so neuspešni v šoli, predstavlja skupina prostor, kjer dobijo varnost, oporo, samozavest, pripadnost, družabnost, čeprav morda za ceno tega, da bodo storili dejanje, ki ni družbeno sprejemljivo.

Način izvedbe kaznivih dejanj mladostnikov naj bi se razlikoval od načinov, ki jih izberejo odrasle osebe. Predvsem je opazno, da se velika večina kaznivih dejanj izvrši v skupinah. Prav tako se razlikujejo tudi motivi za izvedbo tovrstnih dejanj, saj jih pogosto sproži mladostna nepremišljenost ali pa so posledica trenutne odločitve. (Aljaž, 2009) Motiv za izvršitev kaznivega dejanja je pri mladostnikih najpogosteje želja po pozornosti, samopotrditvi, pomembnosti, preizkušanje svoje moči in možnosti, pustolovščina, iz principa, maščevanja staršem.

Vsebina in opredelitev mladoletniškega prestopništva je zelo heterogena, saj vključuje vse, kar v določenem času in prostoru družba sprejema kot nedovoljeno oz. nesprejemljivo oz. je kot kaznivo dejanje opredeljeno v kazenskem zakoniku. V ta nabor vključujemo tako konvencionalno kršitev veljavnih norm, prepovedana kazniva dejanja in dejanja, ki predstavljajo kršitev moralnih pravil (tatvine, dejanja telesnega in spolnega nasilja, ...) kot tudi vedenja, ki predstavljajo bolj hitro spreminjajoč se sklop značilnosti življenjskih slogov. Sem sodijo dejanja povezana s konzumacijo drog, spolnostjo, oblačenjem in priljubljeno glasbo. Kot kazniva dejanja štejemo tiste kršitve družbenih norm, pravil, ki so opredeljene kot družbi škodljive v tolikšni meri, da jih mora obravnavati represivni organ z izvajanjem represivnih ukrepov. Te opredeljuje veljavna kazenska zakonodaja. (Gajšek, 2019)

4.4.1 DEJAVNIKI TVEGANJA:

Kot dejavnike tveganja, ki lahko mladostnika privedejo na pot mladoletniškega prestopništva, opredeljujemo predvsem njegove osebne lastnosti, med katerimi lahko posebej izpostavimo impulzivnost, nemirnost, drznost, slabo koncentracijo, težave pri obvladovanju čustev, nizko samopodobo, slabšo socialno zrelost. Na razvoj vedenjskih odstopanj lahko vplivajo tudi dejavniki, ki izvirajo iz družinskega življenja, pri čemer je mogoče izpostaviti predvsem starševski nadzor, grobo in nedosledno vzgojo, disharmonijo med partnerjema, slabo

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

povezanost med starši in otroki ali celo morebitno zavračanje otroka. Kot eden od dejavnikov tveganja se opredeljuje tudi šola, v okviru katere lahko izpostavimo učno neuspešnost, neopravičeno izostajanje od pouka, zaznavanje nepravilnosti. Pomembno vlogo je mogoče pripisati tudi socialnemu okolju, in sicer to zajema kulturno-ekonomsko prikrajšanost, odtujenost, slabe bivanjske pogoje, slab položaj v družbi vrstnikov. Eden od dejavnikov je seveda tudi spol, pri čemer je prestopniško vedenje bolj značilno za fante. (Aljaž, 2009)

4.5 ZLORABA DROG

S terminom droga se označuje psihoaktivna oz. psihotropna snov, ki se med drugim uporablja tudi v zdravilstvu, »drogiranje« pa pomeni uživanje oz. uporabo te snovi. Namesto besede droga se uporablja tudi izraz »mamilo«, vendar po mnenju nekaterih ta izraz ni povsem ustrezen, saj vse droge nimajo omamnega učinka. (Hodžič, 2005)

Zanimivo je, da postanejo škodljivi učinki drog vidni šele po daljšem obdobju uživanja, predvsem pa preseneča dejstvo, da se starši zelo pozno zavedo, da ima njihov otrok probleme z drogami. Pomembno pa je tudi, da se zavedamo, da kljub veliki obremenjenosti družbe glede uživanja drog velja, večina mladih drog ne uživa in večina mladih, ki drogo poskusi, opusti uživanje že po prvem zaužitju oz. zelo kmalu. Motnje, ki jih lahko povzroči uživanje drog, so telesne, duševne in družbene. (Hodžič, 2005)

Uživalce psihotropnih snovi delimo v naslednje skupine:

- Poskuševalci (poskusijo eno ali več snovi iz radovednosti ali posnemanja prijateljev).
- Občasni uživalci (omenjene snovi uživajo ob posebnih priložnostih).
- Redni uživalci (vsakodnevno uživajo te snovi).
- Odvisniki (od določene snovi so postali odvisni).

Obdobje adolescence predstavlja obdobje, v katerem mladostnik preizkuša in oblikuje stališča, svoje lastno vedenje v povezavi z uživanjem dovoljenih in prepovedanih drog. Nikakor pa ne gre zanemariti dejstva, da je to tudi obdobje, ko lahko uživanje drog negativno vpliva na razvoj in delovanje mladostnikovih možganov. Mladim uživanje drog prinese vznemirjenje, zadovoljstvo s samim seboj in pridobivajo nove izkušnje.

Uživanje drog predstavlja proces, ki zajema več razvojnih faz, in sicer:

1. Faza eksperimentiranja.
2. Faza socialne rabe.
3. Faza instrumentalne rabe.
4. Habitualna faza.
5. Kompulzivna faza.
6. Odvisnost. (Hodžič, 2005)

4.6 VZGOJNI ZAVODI

Vzgojni program, ki je bil sprejet leta 2022, opredeljuje vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi ter vedenjskimi težavami in motnjami. Vzgojne zavode ustanavlja država z namenom, da bi mladostnikom nudila vzgojno, socialno, čustveno, skratka celostno odpravo primanjkljajev, ki so jih bili deležni v času svojega dotedanjega življenja.

V Sloveniji deluje 10 zavodov, ki sprejemajo otroke in mladostnike z vedenjskimi in čustvenimi motnjami. V vzgojni zavod so mladostniki lahko napoteni s strani centra za socialno delo in v tem primeru je napotitev opredeljena kot vzgojno-varstveni oz. preprečevalni ukrep ali pa jih v zavod napoti sodišče in v tem primeru govorimo o sodnem ukrepu. Odločitev za vključitev v zavod se sprejme z namenom, da se mladostniku ponudi razmere za varen in zdrav osebni razvoj ter kompenzacijo razvojnih primanjkljajev in vrzeli v kognitivnem, čustvenem in socialnem razvoju, po potrebi pa je vključena tudi medicinska oskrba. Cilj vključitve v zavod pa je opolnomočiti mladostnika za čimprejšnjo vrnitev v običajno okolje in dokončanje določene stopnje izobrazbe. (Špruk, 2009)

175. člen Družinskega zakonika opredeljuje, da sodišče odloči o namestitvi otroka v zavod, ko ima ta psihosocialne težave, ki se kažejo kot vedenjske, čustvene, učne ali druge vrste težave v njegovem odraščanju in ki bistveno ogrožajo njegov zdrav osebni razvoj. Sodišče določi tudi zavod in pridobi mnenje centra za socialno delo. Pomembno je izpostaviti, da mora center za socialno delo, ko prenehajo razlogi za izvrševanje ukrepa, nemudoma ustaviti izvrševanje ukrepa. (Špruk, 2009)

Vzroki za napotitev v zavod so največkrat povezani s težkimi družinskimi razmerami, ki so nastale zaradi stanovanjske stiske, brezposelnosti, prejemanja socialne pomoči, nasilja in zlorab. Veliko je otrok iz enostarševskih in dopolnjenih družin, velik delež otrok pa je prisostvoval nasilju v družini oz. izhaja iz družin, v kateri se je pojavljal alkoholizem oz. druge vrste odvisnost. (Špruk, 2009)

4.7 STROKOVNI CENTER VIŠNJA GORA

V tem razdelku povzamam zapis na spletni strani Strokovnega centra oz. vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora. Empirični del raziskave je namreč nastal prav tam.

V zavodu se zavedajo pomena odnosa z mladostniki in trudijo se za ustvarjanje klime, ki omogoča optimalni razvoj zavoda. Uporabljajo sodobne vzgojne pristope, upoštevajo želje mladostnikov glede vključitve v vzgojno-izobraževalni proces in skrbijo za njihovo osebno rast in profesionalni razvoj. Mladostnike spodbujajo k večji stopnji sprejemanja odgovornosti in samostojnosti, krepijo njihovo samopodobo ter jih podpirajo pri ustvarjanju boljših povezav z domačim okoljem.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

Cilji in naloge zavodov za usposabljanje so opredeljeni v Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in natančneje definirane z Vzgojnim programom za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu. VIZ Višnja Gora zagotavlja mladini oskrbo in varstvo, skrbi za socializacijo in vzgojo, za zadovoljevanje njihovih potreb, s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem jih pripravlja za samostojno življenje, vzgojna prizadevanja pa so usmerjena k osamosvojitvi ter k osebnostni in socialni integraciji.

VIZ Višnja Gora v okviru mreže slovenskih vzgojnih zavodov sprejema mladostnice in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, stare od 14 do 18 let na predlog in z odločbo strokovnih komisij za usmerjanje pri Centrih za socialno delo ali na podlagi odločitve sodišča za mladoletnike, ki jim je izrečen vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod.

V zavod sprejemajo mladostnike in mladostnice z območja Slovenije, ki se po svojih individualnih sposobnostih, z ustrežno predhodno končano stopnjo šolske izobrazbe in po poklicnih interesih, želijo vključiti v programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, ki jih izvajajo v VIZ Višnja Gora.

V vzgojno-izobraževalne programe za pridobitev poklica v zavod vključujejo tudi dijakinje in dijake iz bližnje okolice, s čimer v največji možni meri sledijo načelu integracije zavoda z okoljem in integracije otrok z vedenjskimi in čustvenimi motnjami z ostalimi vrstniki v okolju.

Neposredni cilji vzgojno-izobraževalnega dela, ki jih navaja zavod, so sledeči:

- Cilj je doseči optimalni psihosocialni razvoj mladostnika s poznavanjem in upoštevanjem njihovih potreb in interesov ter zaključiti izobraževanje na ravni nižjega ali srednjega poklicnega izobraževanja.
- Enakovredno vključiti vsakega mladostnika v sistem zavoda ter mu s pridobljenim socialnim učenjem ter poklicnim usposabljanjem omogočiti vključitev v socialno družbeno okolje.
- Ob upoštevanju drugačnosti zagotavljati možnost izbire v sozvočju s skupinsko rutino. Skrbeti za povezave med vzgojo ter izobraževanjem, timskim pristopu, projektному delu in metakognitivnem učenju.
- Skrbeti za dobre medsebojne odnose, vzdrževati ničelno stopnjo tolerance do kakršnih koli oblik nasilja.
- Skrbeti za zdravje mladostnikov, oblikovati in vzpodbujati zdrav način življenja, tudi v povezavi z zunanjimi institucijami.
- Upoštevati, spoštovati zasebnost mladostnikov. Skrbeti za čiste in urejene bivalne in šolske prostore ter za čisto okolje.
- Skrbeti za dobro komunikacijo, na vseh področjih, vzdrževati odprtost za pobude iz okolja, upoštevati potrebe in želje staršev.

Vsak zaposleni zase in vsaka vzgojna ter razredna skupina na koncu šolskega leta opravi evalvacijo realizacije letnega delovnega načrta, rezultate predstavijo na skupni evalvaciji. Merljivost ciljev ni le v naštevanju odklonskih pojavov (begi, ekscesi), osnovni cilj je zadržati mladostnika v zavodu, mu omogočiti dovolj visoko stopnjo izobrazbe in socialnega funkcioniranja, da bo lahko samostojno zaživel po odpustu iz zavoda. (Gora, 2017)

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5. EMPIRIČNI DEL

V empiričnem delu so predstavljeni rezultati intervjujev. Intervjuje sem opravljal v januarju leta 2023 v Strokovnem centru Višnja Gora. Pri sami pripravi in izvedbi sem se odločil za metodo pol strukturiranega intervjuja. V začetku sem pripravil devet osrednjih vprašanj oziroma iztočnic, ki sem jih med samim intervjujem dopolnjeval s podvprašanji oz. poskušal dobiti čim bolj konkretne in izčrpne odgovore na zastavljena vprašanja. Intervjuje sem snemal.

5.1 Vzorec

Intervjuje sem opravil s sedmimi gojenci vzgojno-izobraževalnega zavoda. Med sedmimi mladostniki, vključenimi v raziskavo, so bili v raziskovalni vzorec vključeni štirje fantje in tri dekleta. Intervjuvanci so bili stari med šestnajst in devetnajst let. Torej jih lahko uvrstimo v kategorijo mladostnikov. Udeleženci so bili izbrani na podlagi presoje psihologinje v zavodu. Ključna kriterija pri izbiri mladostnikov sta bili komunikativnost in njihova želja, da mi predstavijo svojo zgodbo. Intervju je povsem anonimen, predvsem zaradi občutljivosti podatkov.

5.2 Zgradba intervjuja

Intervju obsega devet temeljnih vprašanj.

Pri prvem vprašanju sem želel izvedeti, kdo so intervjuvanci, kako bi se sami opisali in s čim se ukvarjajo. Pri drugem vprašanju me je zanimalo, kako se intervjuvanci počutijo v domačem okolju, kakšna je njihova družinska dinamika, ali se srečujejo z neurejenimi družinskimi razmerami. Povprašal sem jih, ali so bili znotraj družine deležni nasilja, bodisi verbalnega bodisi neverbalnega. Povprašal sem jih tudi, ali so se tam srečali z drogami, alkoholom in ostalimi odvisnostmi ter kaj te prinašajo.

Tretje vprašanje se je nanašalo na ugotavljanje o tem, kdo je za njih najpomembnejša oseba v življenju in zakaj se jim zdi, da je prav ta. Četrto vprašanje je od intervjuvancev pričakovalo opredelitev o tem, kateri so bili tisti dejavniki, ki so privedli do tega, da so sprejeli odločitev, ki jih je kasneje pripeljala v zavod. Želel sem izvedeti, zakaj so prvič vzeli drogo in ali je bila to njihova lastna odločitev.

Peto vprašanje je gojence zavoda spraševalo o tem, kakšno je njihovo mnenje o številu institucij, ki mladim pomagajo v situacijah, kakršna je njihova. Zanimalo me je njihovo mnenje o tem, ali je teh ustanov dovolj in ali naredijo dovolj, da bi mladostniku pomagale, da naredi ključen premik v svojem življenju in postavljanju ciljev za prihodnost.

Šesto vprašanje je preverjalo njihov odnos do drog oz. prepovednih substanc.

S sedmim vprašanjem sem intervjuvance povprašal, kako se počutijo v zavodu, kaj tam najraje počnejo. Zanimal me je njihov odnos s sogojenci in vzgojitelji, tudi s profesorji. V osmem vprašanju sem želel ugotoviti, kakšno je mnenje gojencev o tem, kaj jim bo zavod dal za nadaljnje življenje.

Pri devetem, zadnjem vprašanju, pa sem gojence vprašal, kaj pričakujejo od svoje prihodnosti, kje se vidijo čez 5 let, ali že imajo razdelane cilje za prihodnost. Vprašal sem jih tudi, na koga bi se obrnili v primeru krize. V nadaljevanju sledijo najpomembnejši odgovori na ta vprašanja.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.3 Intervju z osebo 1

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, opredeli kakšno svojo značilno lastnost?

V zavodu sem že 2 leti. Hodim na gostinsko šolo, ki sicer ni moja prva izbira, ampak zaradi pomanjkanja možnosti sem moral to zagrabiti. Sam se ne vidim v kuharskem okolju, kulinariki. Sam še ne vem točno, kje se vidim, ustreza mi fotografija, filmi. Opisal bi se kot trmastega, ampak ko sem v redu, sem v redu. Igram bobne. Tu v zavodu tudi včasih kaj zaigramo.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Moja starša sta ločena. Ločila sta se, ko sem bil v 6. razredu. Moj oče je bil alkoholik, bil je nasilen, v bistvu sem zato izgubil voljo do šole in nisem hodil v šolo. V osmem razredu je bila moja prisotnost 10 %. V času pouka sem bil zunaj, potem je mama začela hoditi z menoj, zato sem šel v šolo za 10 minut, potem pa odšel domov. To me je pripeljalo v prvi zavod, po katerem sem vstopil v svet drog, vse skupaj pa me je pripeljalo sem. Z očetom nimam stika.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

Mama. Najin odnos je večinoma v redu. Vsake toliko se pričkava. Ko imam izhode, grem v domač kraj.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

Pred osmim razredom sem občasno pil, kadil in vzel kakšno tableto, potem pa je doma postajalo vse huje in huje. V tem času sem že bil v drugem zavodu, to je privedlo v veliko hujše zadeve. Za jemanje drog je kriva travma iz otroštva, slabo počutje in bežanje pred njimi. Tega problema sem se zavedal že od prej.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč?

V Sloveniji takšnih ustanov ni. Za mlade pa sploh ne. Mene je sodišče poslalo v ta zavod, ker so sklepali, da si ogrožam življenje, ker če se mi kaj zgodi, so oni odgovorni. V tujini je teh zavodov veliko več, npr. komune ... Veliko je tudi centrov za odvajanje odvisnosti mladoletnikov. V Sloveniji je samo Detox, v tujini pa je, kot sem rekel, ogromno. V Španiji, Italiji, Nemčiji, Avstriji... Sam sem imel namen iti na Irsko, vendar se mi je zdelo preveč rizično, ker če bi želel ven, bi moral na letalo... Sem pa bil na centru za zdravljenje v Ljubljani, ki je sicer za odrasle, a so naredili izjemo.

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Dejstvo je, da sem od droge odvisen. Če bi imel možnost, bi še enkrat vzel, ker sem še vedno v neki fazi odvajanja, sicer odvisno od situacije, sem pa tudi že rekel ne. Zadnje čase sem bil na heroinu, zasvoji ti glavo in telo.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

Sem sem prišel, ker sem parkrat predoziral. V zavodu mi ni prijetno, tu nikomur ni prijetno. Sem pa že zdržal in te 4 mesece še bom. Z mojo generacijo v zavodu se dobro razumem. Živimo v hiškah in v tisti, kjer sem jaz, se dobro razumemo. Z vzgojitelji se dobro razumemo, ne prihaja do večjih konfliktov. Dejavnosti se odvijajo na dnevni bazi, kam gremo, kakšne pevske vaje, športne aktivnosti... Dejavnosti je veliko, meni je super, ko gremo na kakšen biljard. Meni je največji problem tu v zavodu, da je ta zavod skupinski, vsak mladostnik pa ima svoje težave, zato se nenamerno dela veliko razlik, nekateri dobijo za hujše stvari lažje kazni. Recimo nekateri pobegnejo, pa je njihova kazen čiščenje oken, jaz pa sem enkrat spil pol piva in dobil 3 kazenske vikende.

8. Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje?

V zavodu sem se naučil zelo veliko pomembnih stvari za življenje. Veliko stvari sem vedel že prej, sedaj pa še nekaj več.

9. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

V mojem načrtu je, da bi imel službo, živel sam... Zaposlil bi se v nekem delu, ki je fizično gledano, lahko. Ta stiska, ki ste jo omenili, bo zagotovo prišla. To vem. Potrudil se bom, da si bom našel pravo pomoč. Obrnil bi se na svojo psihiatrinjo, s katero imam vsaka dva tedna pogovor in se z njo potem vse dogovoriva.

5.3.1 Analiza intervjuja z osebo 1

Oseba 1 je povedala, da je v zavodu že dve leti, obiskuje program srednjega poklicnega izobraževanja gastronom hotelir, vendar se v poklicu te stroke ne vidi. V uvodnem delu intervjuja je skeptično govoril o svojem nadaljnjem življenju, sam namreč ne ve, kaj bi v življenju počel. Njegovo družinsko življenje je precej neurejeno, v šestem razredu osnovne šole je izgubil voljo do obiskovanja šole. Iz njegovih odgovorov pa je mogoče sklepati, da mu volje, oziroma vneme primanjkuje na več področjih življenja. Njegov oče je bil alkoholik, kot sam ocenjuje, je to na njem pustilo veliko posledic. Ena je pogosta odsotnost v šoli in izogibanje šolskim obveznostim. Z očetom, ki ga je pretepal, nima več stikov. Zanimivo je, da je njegova najpomembnejša oseba v življenju mama, ki ga je, kot pravi, spremljala do šole, da pri pouku ne bi izostajal. Njun odnos je večinoma v redu, pravi, da se občasno pojavijo nihanja v komunikaciji pri obeh.

Oseba 1 se travme iz otroštva dobro zaveda in jo izpostavi kot razlog, da je že v 8. razredu začel piti in uživati tablete, vse skupaj pa je kasneje privedlo do odvisnosti od drog. Verjetno bi se droge, če bi imel možnost, še posluževal.

Ustanov, ki bi pomagale najstnikom, po njegovem mnenju, v Sloveniji ni dovolj, v tujini pa jih je ogromno. Intervjuvanec mi je povedal, da je bil njegov namen obisk komune na Irskem, vendar do tega ni prišlo.

V zavodu se je znašel, ker se je nekajkrat predoziral, v zavodu mu ni dobro. Pravi, da tu ni dobro nikomur. Njegov odnos s sogojenci je dober, izpostavlja pa, da je problem zavoda ta, da deluje skupinsko in ne individualno. V zavodu se mu dogajajo krivice. Kot največjo pridobitev bivanja v zavodu ni znal izpostaviti ničesar konkretnega, se pa zaveda, da prednosti obstajajo.

Njegova prihodnost še ni povsem jasna. Ve sicer, da bi rad živel sam, se zaposlil na delovnem mestu, ki ne predvideva večjih fizičnih naporov. Stisko pričakuje oz. izrazil se je, da ve, da bo prišla. Ve, da si bo drog ponovno želel. Pomoč si bo poiskal, mogoče bo to njegova psihiatrinja, ki ji zaupa.

5.4 Intervju z osebo 2

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, kakšno svojo značilno lastnost?

Kmalu bom 18, končno si bom lahko kupil čike. Ponosno pokažem osebno. Obiskujem program administrator, ki se mi zdi boljši program kot kuhar, ker kuhanja ne maram, ker sem v vseh zavodih do zdaj ves čas moral kuhati. Opisal bi se kot kreativnega, hiperaktivnega in narkomana. Rad rišem in tetoviram. Risanje je moj talent. Sestra mi je kupila skicirko za darilo in sem se začel spet bolj posvečati risanju. Rišem bolj odštekane stvari. Npr. vodič za gobe ... Rad imam tudi rokomet. Kolo tudi rad vozim.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Imam dva brata in eno sestro. Doma je bila galama. Veliko je kreganja. Foter je fizično obračunaval z menoj. Z očimom sem se razumel do 8. razreda. Velikokrat sem se skregal s sestro, ki me je provocirala, zato sem jo udaril in potem sem tudi sam dobil kazen. Kdaj pa kdaj so me domov pripeljali policaji. Enkrat so me dobili, ko sem očimu ukradel travo. Za nekaj časa me je mama vrgla iz hiše. Šel sem k babici, včasih sem spal na cesti. Po pretepu je bila situacija doma za par mescev boljša. Če se je mama kdaj drla name, je prišel očim, napol oblečen, s cigareto v ustih in me začel pretepati. Svojo frustracijo sem dal iz sebe tako, da sem boksal v stene, zato imam tudi modre členke. Enkrat, ko sem zamudil v šolo, me je vrgel s pograda, zato sem vzel mačeto, odlomil del omare in ga vrgel vanj. Zaradi tega dejanja sem pristal tudi na zaprtem oddelku psihiatrije. Razlog za te prepire je bila moja šola in to, da je moja sestra pljuvala po meni, me tepla s kabli. Oče je imel doma 3 posode trave, dva so mu zaplenili, ko je dal moj kolega na story, da kadimo, pa so policaji, ki nam sledijo na družbenih omrežjih, to videli. Mama me je odpeljala tudi k psihiatru, nad katerim sem bil najbolj navdušen, ko je mami predlagal medicinsko marihuano. Šprical nisem nikoli. Sem pa padel razred, ker sem mislil, da bom tako zafrknil mamo.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

Verjetno mami, ker vem, da se trudi, da bi naredila verjetno vse zame. Vem pa, da se moram tudi jaz spremeniti za izboljšanje stanja. Tudi ena prijateljica tu v zavodu. Zame je pa zelo pomembna moja teta, pri kateri sem nekaj časa živel, ona je pohala, dovolila je tudi meni. Najin odnos je odnos dveh najboljših prijateljev. Za droge mi je rekla, da če rastejo v zemlji so ok, če ne, pa niso. Če bi lahko bil edini človek na svetu, bi to možnost izbral. Lahko bi bil sam s svojimi mislimi. Sicer bi pogrešal, npr. teto, sem pa 80 procentov časa najraje sam.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

Lani med poletjem me niso vzeli na vikend na počitnice in zato so me pustili doma. Bil sem doma, sam, hiša je bila prazna. Polno sem imel alkohola in takrat sem organiziral zabavo, ki je trajala deset dni skupaj. Povabil sem dva kolega, ko pa se je razvedelo, da imam celo hišo zase, je prišlo čedalje več ljudi in vsak je prinesel nekaj s seboj. Imel sem pravilo, da vsak pospravi za seboj. Takrat sem prvič poskusil drogo. Mi je pa droga pomagala, da sem se pomiril in lažje

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

zaspal. Me je pa bilo vedno strah, da bi se predoziral. Napil pa sem se enkrat, za tetin rojstni dan, drugače pa ne vidim smisla v tem.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč?

Je nekaj centrov za zdravljenje. So pa tudi krizni centri, ki niso fajn. V nekaterih ustanovah tudi preveč ponižujejo ljudi. Nekdo mi je enkrat rekel, da mu lahko odgovarjam, šele ko bom imel magisterij tako kot on.

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Droge mi pomenijo pobeg pred slabim počutjem. Predstavljajo mi pobeg iz realnosti. Lahko so škodljive. Držim se pravila, da če spoštuješ droge, one spoštujejo tebe. Droge sem užival večinoma na zabavah. O drogah imam dovolj informacij. Na svet gledaš zaradi njih z drugačne perspektive, bolj kreativno razmišljaš.

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

V zavodu sem pristal zaradi tiste zabave, ki je trajala deset dni. To je bila kaplja čez rob. Sem pa že prej delal bedarije. Prvi dan, ko sem prišel v zavod, sem imel nekaj droge in sem dal naprej. Trenutno pa se več ne drogiram. Moram pa se testirati vsak teden, so pa vsi testi negativni. Tukaj imam nekaj prijateljev. Sploh z eno punco se zelo dobro razumem, velikokrat me prosi za nasvet, ki ji ga dam, ona me pa včasih vseeno ne posluša. Če škoduje sami sebi, sem zelo jezen nanjo. Z vzgojitelji se kar dobro razumem. Enkrat mi niso dovolili, da grem pogledat očeta pred operacijo. Enkrat pa sem imel samo še en cigaret, vzgojiteljica mi je rekla, da ga dobim, če poribam stopnišče, ko sem ga poribal, je rekla, da ga nisem, ker je vse suho. Povedal sem ji, da zato, ker sem pobrisal na koncu še s suho krpo. Zahtevala je, da ponovim. Ko sem ponovil, pa je bilo narobe, da je bilo stopnišče mokro, češ, da lahko komu spodrsne. Vprašal sem jo, če lahko dobim cigaret, potem pa mi je rekla, da če bom tako pospravljal, očeta ne bom več videl, zato sem ji rekel, da bom samo še njo pospravil dva metra po zemljo. Poklicala je policijo. Se pa dogaja še veliko drugih krivic, enkrat me je neka punca obtožila nečesa, česar nisem naredil in pristal sem v zavodu. Sem pa mnenja, da je zavod eden bolj odprtih. Me pa motijo krivice, ki se nam dogajajo pri sankcioniranju.

8. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

Želim ostati tu, ker vem, da bom tu naredil šolo. Vem pa, da me zunaj čaka svoboda. Rad bi tetoviral ljudi, mislim, da s tatuji nekomu izboljšaš samopodobo, recimo, če ima kdo brazgotino in mu jo prekriješ. S tem lahko komu izboljšaš dan. V primeru težke situacije vem, da imam tu vedno teto, njenega bivšega, s katerim se še vedno dobro razumem.

5.4.1 Analiza intervjuja z osebo 2

Oseba 2 mi je povedala, da bo kmalu dopolnila 18 let in na to je ponosna, ker bo lahko kupil cigarete. Mladostnik je razkril, da to ni prvi zavod, v katerega je vključen, v prejšnjih je namreč zasovražil kuhanje. Del njegovega opisa je tudi beseda narkoman. Predstavil pa se je kot oseba, ki je inovativna in polna nekih ustvarjalnih idej. Ni edinec. Njegove družinske razmere so izjemno težke, sam je situacijo doma opisal z besedo galama. Doma je velikokrat prišlo do fizičnega obračunavanja. Pretepala sta ga očim in tudi mama, ki naj bi prevečkrat stopila na stran mlajše sestre in podpirala njena neprijazna dejanja do brata. Opisal je travmatično situacijo, ko ga je očim vrgel s pograda, posledično pa je sam pristal na zaprtem oddelku psihiatrije. Mama ga je vozila k psihiatru. Očim je užival prepovedane substance, nekaj teh mu je policija zaplenila, ko je preko socialnih omrežij prišla do slike osebe 2, ki so jo narobe interpretirali. Večkrat je moral spati na cesti, včasih se je zatekel k babici, včasih k teti, včasih pa si našel prenočišče na javnem mestu. Ponavljal je razred, da bi nagajal mami. Oseba, ki se mu zdi v življenju najpomembnejša, je vseeno mama, kljub temu da je njen odnos do njega slab, nepošten. Za njun odnos krivi sebe. Pomembna zanj je teta, ki je prav tako uživala droge in mu glede njih svetovala. Mamo njun odnos moti. Pravi pa, da bi lahko bil na svetu čisto sam. Njegov prvi stik z drogo sega v čas poletja, ko je imel celo hišo sam zase, ker ga družina ni želela vzeti s seboj na dopust. Navaja, da je zabava trajala deset dni zapored in da je nastala veliko večja zabava, kot je pričakoval, in sicer z ljudmi, ki jih ni poznal, kar je privedlo do tega, da so nekateri prinesli droge. V alkoholu ne vidi smisla. Droge uživa na zabavah in pravi, da jih spoštuje in da ima o njih dovolj informacij. Droga mu predstavlja pobeg iz realnosti in pred slabim počutjem.

Ustanov, ki bi mladim pomagale, po njegovem mnenju ni dovolj, niso dobre. Navaja tudi slabo izkušnjo, in sicer zlorabo položaja delavca zavoda.

V zavod je prinesel droge, to se mu ne zdi sporno. Se pa tu relativno dobro počuti. Razume se z določenimi vzgojitelji, doživel pa je travmatičen dogodek, ko mu vzgojiteljica ni dovolila obiskati očeta pred operacijo in ob tem še nekorektno ravnala. V zavodu se mu dogajajo krivice in to pogosto. To ga zelo moti.

V prihodnosti bi rad ljudem s tatuji pomagal do boljše samopodobe, misli, da če prekriješ brazgotino, izboljšaš samopodobo. Motiv bega je nekaj običajnega v celotnem intervjuju. V primeru stiske bo najprej šel do tete, ne do mame, ki naj bi bila najpomembnejša oseba v življenju.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.5 Intervju z osebo 3

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, kakšno svojo značilno lastnost?

Stara sem 17 let. V zavodu sem sem že skoraj eno leto. Obiskujem program gastronom- hotelir. Torej imamo normalen pouk, postala bom pa kuharica. Opisala bi se kot zanimivo, radovedno in iznajdljivo. Ne vidim se v kuharskih vodah, to nekako ni zame. Rada berem, vseč mi je biografija Da Vincija, zanimivo mi je, kako je ta model bil zanimiv. Sploh kako je bil dober opazovalec, želel narediti mesto pod zemljo ... V zavodu sem pristala zaradi odločitve družinskega sodišča. Najprej pa sem bila v drugem zavodu, ki je bil namenjen bolj osnovnošolcem. Živim na svojem, s fantom. Imava belega haskija. V prejšnji šoli sem padla letnik, zaradi matematike, zato je ne maram preveč.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Doma smo imeli težave. Babi in dedi sta se preveč vtikala v mojo vzgojo, ker moja starša, ki sta bila odvisnika od heroina, nista mogla. Sta pa bila prestara, da bi skrbeli zame, zato so me dodelili v rejniško družino, kjer sem se imela super, vendar sem jo zaradi finančne situacije morala zapustiti. V drugi rejniški družini ni bilo tako dobro, ker je nisem sprejela in sem morala spet oditi. Zato sem za naprej raje izbrala dom, ker me oče ne bi bil pripravljen obiskovati enkrat na dva tedna. Sedaj sta moja skrbnika stara starša, menim pa, da to ni njuna naloga, saj bi to vlogo morala opraviti moja starša. Jaz sem njuna hčerka. Drugače je, če si vnuk, pa tudi prestara sta stara starša. Oče je pokojen od 2019, za mamo pa je tudi vse prišlo in je trenutno bolna. Oče je za nekaj časa prenehal z drogami in postal alkoholik. Oče je bil nasilen, ko je pil. Ko sem videla, da je pijan, sem bila cel dan zunaj. Ko je mama videla, da je nasilen do obeh, se je od njega odselila. Sama sem pred njim bežala, tako da sem bila brez njiju. Nekaj časa sem živela pri starih starših.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

Ufff, glede zaupanja mogoče celo mami, ker ji lahko vse povem, ker je šla skozi težko življenje, ker če babi povem, da sem bila pozitivna na THC, me nadere, da sem narkoman, mami pa je bolj razumevajoča.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

Prvič sem poskusila travo. Bila sem v domu Čbelica. Vedela sem, da če ne bom poskusila takrat, bi pa čez en teden. Zapadla sem v slabo družbo, ki sem jo kasneje odrezala. Družinsko življenje, je pa dejstvo, da ko enkrat ugotoviš, da si lahko srečen brez drog, s tem prenehaš.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč?

Mislím, da je teh ustanov dovolj. Veliko je kriznih centrov. Je pa odvisno, kako se posameznik odloči, da bo ta zavod sprejel, če se bo upiral, mu to ne bo nič pomagalo, enako je v tem zavodu, tistim, ki se upirajo, ponavadi ne uspe.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Z drogami sem veliko eksperimentirala. Prime me, da bi kdaj še vzela kaj, ampak v istem trenutku mi postane jasno, da je to brezveze.

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

Prijavljena sem na bralni krožek, ker se pogovarjamo tudi o drugih stvareh, ki se mi zdijo pomembne. Omejujejo nas s svobodo, ne moreš kar prosto po Prešernu, jemljejo nam telefon, pa od ponedeljka do petka smo noter. Tu imamo psihologinjo in psihoterapevko, z njima se enkrat tedensko pogovarjam, enkrat na dva tedna pride psihiater, ki realno piše samo recepte. Meni je predpisal ritalin. Moji vzgojitelji so zelo v redu, znajo nabit kakšnega moralca, je pa to v redu. Se pojavljajo razlike med nami, sploh med skupinami, nekateri imajo na primer čisto drugačne kazni kot drugi, kasnejši odhodi... Moti me, da nimam svobode, zato tu nisem nekako vesela, kdo ne bi želel biti zunaj, če je lahko. Pozna se vpliv družbe, če ne kadiš, potem začneš, ko prideš v zavod. Je tudi veliko napeljevanja na droge, zato sem morala tudi enega kolega odrezati. Razumem se z dvema puncama v svoji skupini, ki imata cilj uspeti. V zavodu se velikokrat znajdejo droge, tudi tiste, ki jih testi ne zaznajo. Smo pa testirani enkrat na teden, testira nas medicinska sestra. Profesorji so dovolj človeški, bolj ko v prejšnji srednji šoli, delamo sicer minimum, ki ga moramo doseči. Lani sem imela težave z neopravičenimi, sedaj pa ne toliko. Če špricaš, se usedeš na klopco in skadiš. Kadimo lahko v kadirnici, je pa prostor za gibanje zelo omejen. V skupini smo 4 dekleta in 3 fantje. Če delaš probleme, se te po 18. letu želijo hitro znebiti. To je prav. Moramo upoštevati pravila. Če delamo probleme, velikokrat pritiskajo na izhode.

8. Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje?

Definitivno šola. Pogovori z vzgojitelji, psihoterapevko, ki ti pomaga najti problem, ki ga sam ne bi našel tako hitro. Te razsvetli.

9. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

O, nimam pojma. Nočem bit več v zavodu, želim si najti neko službo. Ne vem še točno, kaj bi delala, to se veliko sprašujem. Vsak dan bi delala nekaj drugega. Želim stabilno življenje. Razmišljam o nadaljevanju šolanja, ko si starejši, se lažje učiš, saj je ogromno teh nekkih izpitov. Tako vsaj pravi mami. V primeru stiske bi se obrnila na mami, mogoče babi ali pa celo na bivša rejnika, s katerimi hodim smučat in imamo zelo dober odnos.

5.5.1 Analiza intervjuja z osebo 3

Oseba 3 se je predstavila zelo pozitivno, kot zanimivo, radovedno in iznajdljivo osebo. Veliko bere, vseč ji je znanstvenik in umetnik Da Vinci, očarana je nad njegovim delom. Živi s fantom in je ponosna lastnica psa. V poklicu, za katerega se izobražuje, se ne vidi. V prejšnji šoli je padla letnik. Ta zavod ni njen prvi, pred tem je bila v zavodu, namenjenem osnovnošolcem. Njena družinska situacija je tragična. Njena stara starša sta se želela preveč vključevati v njeno vzgojo, ker sta prestara pa sodišče skrbništva zanjo ni dodelilo njima, temveč rejniški družini, ki jo je na njeno žalost morala zapustiti, po še eni rejniški izkušnji pa je pristala v zavodu. Zaveda se, da ni naloga starih staršev, da bi skrbeli zanjo, to bi morala biti naloga njenih staršev, ki pa so bili odvisniki od heroina. Oče je umrl, mama pa ima še danes zdravstvene težave. Oče je pred smrtjo odvisnost od droge zamenjal za druge vrste odvisnost, in sicer je postal alkoholik. Ko je bil alkoholiziran, je postal nasilen in takrat je oseba 3 od doma bežala in prišla domov, ko je predvidevala, da je alkoholiziranost in želja po nasilnem ravnanju, izginila. Njena najpomembnejša oseba v življenju je mama, saj ji lahko vse pove. Babica bi ji ob priznavanju določenih dejanj, očitala, da je narkomanka.

Oseba 3 se je z drogo prvič srečala v zavodu, v katerem je bila pred prihodom v trenutni zavod. Zavedala se je, da če je ne bo poskusila takrat, jo bo pa čez en teden. To naj bi bila usoda posameznika, ki pride v zavod. Veliko je z drogami eksperimentirala, ugotovila pa je, da je lahko brez drog srečna, na kar pomisli, ko jo premami, da bi ponovno posegla pa kateri od prepovedanih substanc.

Oseba 3 je mnenja, da je zavodov za pomoč mladim v Sloveniji dovolj, ocenjuje pa, da je ves proces odvajanja odločitev posameznika, uspešnost pa je odvisna od volje posameznika, da bi problem rešil.

V zavodu se ne počuti zelo slabo. Velikokrat omenja pomanjkanje svobode, saj ji očitno občutka svobode v času bivanja v zavodu najbolj primanjkuje. Opozarja na krivice, ki se dogajajo v zavodu. Njen odnos s sogojenci je normalen, prav tako z vzgojitelji. Kritična je do psihiatra v zavodu, ki naj bi samo predpisoval zdravila. Oseba 3 pravi, da se v zavodu velikokrat znajdejo droge in v zavodu si nato izpostavljen prepričevanju, saj recimo omenja, da če pred vstopom v zavod nisi bil kadilec, boš to med bivanjem v zavodu zagotovo postal. Udeležuje se raznih dejavnosti v zavodu. Največja prednost zavoda je izobrazba in pogovori z osebjem, ki ti pomagajo najti težavo v tvoji duševnosti.

Njena prihodnost je še zamegljena, mogoče bo nadaljevala šolanje, zagotovo pa si želi stabilnega življenja. V primeru stiske pa se ji najboljši človek za pomoč zdi mami, babi ali pa rejniki iz prve rejniške družine, s katerimi je ohranila stike.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.6 Intervju z osebo 4

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, kakšno svojo značilno lastnost?

Sem zelo srčna, hkrati imam slabe živce, se pa da z mano normalno. Rada treniram borilne veščine, v tem sem dobra, trenutno, ko sem šele prišla v zavod, še ne smem. V zavodu sem pristala, ker sem večkrat bežala in me je policija dobila na begu. V zavodu sem tri tedne.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Boljše mi je biti tu kot doma. Doma je bilo nasilje, od očeta in mame. Doma je bilo zelo zmešano. Hkrati v redu, hkrati grozno. Bilo je bedno. Od doma sem bežala, za 4 mesce. Bila sem na Placu, avtonomni plac. Tam sem se najboljše počutila. Tam sem našla ljudi, ki so mi nudili podporo, želeli so me vpisati v šolo... Tam sem se počutila veliko bolj sprejeto. Z očetom nimam več stikov, s tamalim, očimom in mamom pa. Ta vikend sem bila doma in so kar nekaj bluzili. Začeli so komplicirati zaradi čisto nepotrebnih stvari, želela sem se pogovoriti o mojem nadaljnjem življenju in so me nadržli, da ves čas govorim o sebi, da sem ista kot teta, ki je alkoholičarka. Teti sem zaupala in sem ji vse povedala, ona pa je vse predala naprej moji mami. Odnos z očimom je tako slab kot z mamom. Imam mlajšega brata, zaradi njega se najraje vračam domov. Bojim se za njegovo prihodnost, nikomur na svetu ne privoščim takšnega odraščanja, kot sem ga doživljala sama. Z domačimi želim rešiti probleme, popraviti odnos, pa žal ne gre. Mama ima dovolj svojih problemov, ki jih ne more obvladovati. Ko sem zbežala, me je udarila, potem pa rekla, da ni hotela.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

Jaz. Jaz lahko najbolj vplivam na samo sebe.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

Sploh ne vem, kdaj se je vse skupaj zgodilo. Mislim, da ne smeš nič razmišljati. Ne spomnim se prvega stika z drogo. Ni pa bilo pritiska s strani vrstnika, svoje odločitve sprejemam sama.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč?

Teh ustanov je definitivno premalo. Moralo bi bit več teh kliničnih centrov, moralo bi se zagotavljati več nekih malih varnih domov. Moralo bi se bolj pomagati mladim, da si ustvarijo vizijo za nadaljnje življenje. Nuditi bi se moralo neko varno okolje. Sama sem bila na Placu. Morajo pa se težave reševati obojestransko, torej, da se pogovorijo tudi s starši.

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Lahko povem samo to, da nisem nikoli poskusila heroína. Z drogami ne bežim pred ničimer, ne maram bežanja. Predstavlja mi samo sprostitev, npr. ko si na zabavi, ti zapaše. Odnos je pozitiven in hkrati zelo obvladujoč. Nimam pa dovolj denarja, da bi si jih ves čas kupovala.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

Pred zavodom nisem vedela, kaj bi v življenju delala s samo seboj. Zamika me, da bi kdaj pobegnila iz zavoda, včasih me pokliče kakšen kolega in mi reče, naj pridem tja. Enkrat sem bila pri psihologinji v zavodu. Pri psihiatru še nisem bila, pravijo, da daje zdravila, tega ne rabim, rabim pogovor. Mislim, da se me vrstniki tukaj malo bojijo. Ne maram zahrbtnosti, laži... Tega ne maram. Folk je dovolj v redu, hkrati pa so precej nesramni. Veliko je govorjenja za hrbtom. Če me kakšna situacija razburi, se razjezim, vržem kakšen stol, dobi kdo kaj v obraz. Vzgojitelji tukaj se me preveč dotikajo, včasih so slabe volje, vidi se, da hočejo komunicirati. So kar prijetni. Veliko je krivičnosti, pravijo pa, da imajo radi otroke, da želijo narediti vse, da nam pomagajo. Šolski program je lažji, se pa nič ne dela...

8. Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje?

Učno snov, neko podlago za življenje, pomoč pri zadajanju novih ciljev.

9. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

Ne vem. Sem človek, ki ne planira. Lahko bi delala v kakšni majhni restavraciji, da ne poteka vse profesionalno. Ni pa nujno, da se bom zaposlila v teh vodah. V primeru težke situacije bi se obrnila na kakšne kolege, s katerimi se družim.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.6.1 Analiza intervjuja z osebo 4

Oseba 4 je o sebi povedala, da je srčna oseba, ki pa ima nizko zmožnost potrpežljivosti. Razlog za namestitev v zavod je bežanje od doma. Njena pristočasna dejavnost so borilne veščine. V zavodu je kratek čas, vendar se tu počuti bolje kot doma. Doma je namreč bilo neprestano prisotno nasilje. Ob opisu domačega okolja izraža oseba 4 mešane občutke, stanje opisuje kot dobro in hkrati grozno. Od doma je bežala, tudi za 4 mesece. Svoj dom je našla na Placu v Ljubljani, kjer so ji nudili večjo podporo kot doma. V preteklosti je velikokrat zaupanje iskala pri teti, ki je vse informacije predala mami. Mama, ki pa se ni znala soočati s svojimi problemi, je krivdo pripisala njej. Odnos s starši je želela popraviti, vendar ni bilo interesa z obeh strani oz. niso znali vzpostaviti dialoga. Skrbi jo glede razvoja in odraščanja mlajšega brata, ki ga ima zelo rada. Sama sebi je najpomembnejša oseba.

Veliko informacij je pozabila, med drugim tudi, kdaj je prvič poskusila drogo, ve pa, da je v to niso prisilili vrstniki. O drogah govori z zadržkom, da ne bi razkrila preveč občutljivih informacij. Občutek, ko vzame droge, je dober in obvladujoč, kar jo preseneča. Nima pa denarja, da bi si droge kupovala ves čas.

V Sloveniji ni dovolj zavodov za pomoč mladim. Pravi, da bi bilo potrebno več pozornosti nameniti intimnosti, poudari pa tudi, da je potrebno težave reševati na vseh straneh, tudi pri povzročiteljih travm.

V zavodu se počuti bolje kot doma, jo pa zamika kakšen pobeg iz zavoda. Glede vseh stvari v zavodu je dokaj neopredeljena, izpostavi dobre in slabe vidike. Tudi ljudje v zavodu so dobri, lahko pa dobijo kaj v obraz od nje, če niso. Veliko je krivic, kar jo moti. Moti jo tudi govorjenje za hrbtom. Vzgojitelji bi se naj trudili, vendar se nekaterim ne da opravljati poklica. Glavna prednost zavoda je izobrazba.

Za prihodnost še nima jasnih ciljev. Lahko bi delala kot kuharica v neprofesionalni restavraciji. Prijatelji pa bi bili tista bilka rešitve v težki situaciji.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.7 Intervju z osebo 5

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, kakšno svojo značilno lastnost?

V prostem času igram košarko, hitro bom postal tudi član članske ekipe. Opisal bi se kot smešnega, neresnega in športnega človeka. Kadim, drogiram pa se ne. Včasih sem obiskoval orodjarsko šolo, ker so tam sami moški in ni zajedljivih deklet. Trenutno pa se šolam v kuharskih vodah.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Trenutno živim pri družinski prijateljici, ker se je moja matka ves čas spravljala name, neprestano me je pretepala. Ima težave z alkoholom. Upal sem, da se bom lahko preselil k očimu, ker sta se z mojo mamo ločila, vendar je nanj padel avto in je ta ideja padla v vodo. Mami sem se poskusil upreti, vendar me je starejši brat pretepel. Na koncu se mi je mama odpovedala. Samo meni. Mojima bratoma pa se ni. Odnos sva poskušala popraviti, vendar ob poskusu CSD-ja ni pokazala interesa. Očeta ne poznam. Očim pa je bil dober do mene, sicer je bil strog, me kdaj kaznoval, nikoli pa me ni tepel kot mama. Raje sem se vedno družil z njim kot pa z mamo. Mama mi je tudi kradla denar s kartice, da je potešila svojo odvisnost. Moj skrbnik je postal CSD. In dali so me sem, v zavod, čez vikende pa čas preživljam pri družinski prijateljici (odnos z njo je super). Zaradi družinskih težav sem padel letnik, pol leta namreč nisem hodil v šolo, saj smo se šli raje s kolegi zabavat, moje ocene pa so bile vseeno dobre.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

To je moja družinska prijateljica, s katero se večkrat slišiva, me pokliče, ko pa imam možnost izhoda, grem k njej. Večkrat pa žal ne morem k njej zaradi njene zdravstvene situacije, ko pa sem pri njej, ji pa seveda z veseljem pomagam.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

Enkrat so mi vrstniki ponudili 10 evrov, če spijem en liter žganja. Bil sem zelo slabe volje, zato sem izziv sprejel. Moja odločitev je privedla do tridnevnega obiska bolnišnice.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč? A je teh ustanov dovolj? Katere poznaš?

Mislím, da je teh ustanov dovolj. Sam poznam en krizni center, tam se ne smeš navezati na nikogar, ker ljudje odhajajo in prihajajo zelo hitro.

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Enkrat sem poskusil travo, drugače pa drog ne jemljem. Z njimi se ne mislim ukvarjat. Pijem ne, kadim pa, odkar sem prišel v zavod, ker tudi vsi ostali.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

V zavodu se počutim v redu, imam družbo. Problem je, da smo vsi na kupu. Če komu stopiš na žulj, lahko pride do velikega prepira. Do prepиров pride velikokrat, raje pa sem ta, ki prepire rešuje. Enkrat me je neka punca lovila s škarjami (ker sem ji dan prej vrgel banano v glavo), zato sem se moral braniti, ko so prišli škifi, so situacijo rešili. Policisti pridejo tudi, če najdejo kakšno drogo. V zavodu sem se navezal na 2 osebi, ki sta mi res pomagali.. Obiskujem psihologinjo, sprašuje me vprašanja, ima pa tudi bombone. Najljubši predmet bi mi bila zgodovina, če bi jo imel, ker pa je nimam, je to športna. Z nekaterimi vzgojitelji se super razumem, z drugimi malo manj, ker so tečni. Najljubša dejavnost mi je kuhanje. Mislim, da v zavodu ne prihaja do razlik, moraš pa se postaviti za sebe, ker drugače ti bojo grozili. Če vzgojitelji vidijo nasilje, takoj reagirajo. Veliko pa se krade, npr. telefon, tobak... Sovrstnikom, ki pridejo na novo, ne smeš povedati, zakaj si tu, ker lahko to vodi do raznoraznih manipulacij.

8. Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje?

Znanje. Kako reagirati v določenih situacijah, npr. kako zavrtni droge in alkohol.

9. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

Trenutno še nimam nekih dolgoročnih ciljev, rad bi se zaposlil. Rad bi si kupil hišo, imel družino. Kupil bi si psa. Obrnil bi se na igrice, ki mi predstavljajo pobeg iz realnosti. Mislim, da nisem obseden, kdaj pa kdaj igram, predvsem čez vikend. Danes sem bil na telefonu samo 4 ure in pol. V igrice sem vložil tudi nekaj denarja. Sem pa v njih odličen.

5.7.1 Analiza intervjuja z osebo 5

Oseba 5 se je opisal kot športnega, zabavnega in neresnega človeka. V svoj opis je dodal, da se ne drogira, kadi pa. Na njegovi prejšnji šoli pa, kot je poudaril, ni bilo zajedljivih deklet, kar mu je bilo všeč. Njegovo družinsko življenje je zelo zapleteno. Povedal je, da ga je mama, ki je alkoholičarka, pretepala. Ko se ji je uprl, pa ga je pretepel brat. Vedno je bil bolj navezan na očima, ki je bil strog, vendar pošten. Očim je umrl v nesreči. Opisal je, da mu je mama kradla denar za nakup alkohola, povrh vsega pa se mu je odpovedala. Poskus njune ponovne združitve je bil zaradi nje ponesrečen. Zaradi težav doma so ga dali v zavod, razlog za to pa je bil tudi padec letnika zaradi prevelike želje po zabavi. Najpomembnejša oseba v njegovem življenju je družinska prijateljica, h kateri zahaja med izhodi iz zavoda. Ker ima zdravstvene težave, ji pomaga.

Zaradi pritiska sovrstnikov je enkrat spil 1 liter žganja, zaradi česar je pristal v bolnišnici. Od takrat več ne konzumira alkohola, kadi, poskusil pa je tudi travo. Kadi, odkar je v zavodu, ker tudi vsi ostali. Ustanov za pomoč mladim je dovolj, vendar se tam ne smeš na nikogar navezati, ker ljudje hitro odhajajo, kot primer pa je navedel krizni center, v katerem je bil.

V zavodu se dobro počuti, moti pa ga, da je na enem mestu toliko ljudi s težavami, zaradi česar lahko zelo hitro pride do raznih prepиров. Pravi, da sam prepire raje rešuje. Pomembno se mu zdi, da pazi komu predaja informacije, ker sicer lahko pride do izdaje. V zavod občasno pride tudi policija, sploh kadar obstaja sum, da je v zavodu prisotna droga. Razume se z nekaterimi vzgojitelji, z drugimi ne, ker so tečni. Izpostavil pa je problem kraje v zavodu. Kot najpomembnejši doprinos bivanja v zavodu je izpostavil znanje in ustrezno reagiranje v določenih situacijah.

Za prihodnost nima dolgoročnih ciljev, želi si družino in hišo. V težki situaciji pa bi se obrnil na igrice, ki mu predstavljajo pobeg iz realnosti. Kot zanimivo ocenjuje dejstvo, da je bil na telefonu v pol dneva že skoraj 5 ur. Trdil pa je, da od njih ni odvisen.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.8 Intervju z osebo 6

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, kakšno svojo značilno lastnost?

Predstavil bi se kot prijazen, vzgojen in človek hitre jeze. Prihajam iz Ljubljane. Rad se ukvarjam s športom, BMX. Zanima me streljanje, orožje ter poleti v vetrovniku. Izobražujem se v gostinski smeri. Zase bi rekel, da sem zelo samoreflektiven, vidim, ko mi nekaj naredi nekaj slabega.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Rekel bi, da je moje družinsko okolje kar povprečno, smo neka standardna družina, starša in trije otroci. Odnosi so v redu, sploh v času, ki sem ga preživel tukaj v zavodu, so se odnosi poboljšali. Pred tem je bilo burno, vendar ti zavod da veliko stvari, te nauči novih stvari, da na določene situacije gledaš povsem drugače, da ceniš stvari, ki jih prej nisi. Na primer, ker te cel teden ni doma, začneš pogrešati najbližje, ko prideš v stik z njimi, to veliko bolj ceniš, ni nekih tenzij. Doma je bilo veliko dretja in kreganja, fizičnega nasilja ni bilo toliko, mogoče le med mano in sestrami, kar ocenjujem kot normalno. Med starši pa je bilo večinoma verbalno nasilje. Starša sta se ločila pri mojih 4 letih, zato en vikend hodim k mami, drug vikend pa k očetu. Ločitev je verjetno na meni pustila posledice, razen tega, da se moram selit vsak teden, ne vidim hujših. To je namreč edino življenje, ki ga poznam, tako, da ne vem, kako je drugače.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

Hmmm, dobro vprašanje, trenutno bi rekel, da je to punca, ker imam z njo najbolj močen odnos. Poskušam ji pomagati, da bi izstopila iz sveta drog. Spoznal sem jo tukaj v zavodu. Potem pa zelo hitro pridejo na vrsto starši, njih tudi najbolj cenim, ker ti ne glede na vse vedno stojijo ob strani.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

V prvem letniku srednje šole sem se prvič srečal z drogami. Menim, da je takrat največji vpliv sovrstnikov. Razlog za to bi lahko bilo neurejeno domače okolje, veliko kreganja. Veliko pa me ni bilo v šoli, zato sem odvečen čas zapravil za uživanje drog. V šoli so mi postavili pogoj, da če se ne spravim k sebi, me bodo poslali v zavod. Padel sem letnik in zato pristal tu. Vesel sem, da sem pristal tu. Prvič sem na zabavi poskusil travo, bila mi je zelo všeč in želel sem več in več. Doma so zato ugotovili in me testirali na THC, poskusil sem z alkoholom. Imel sem slabo izkušnjo in ugotovil, da ni zame. Iz trave sem šel na vedno hujše droge. Mislim, da na to, da sem vzel drogo, ni vplival pritisk vrstnikov. Poskusil sem zgolj iz radovednosti.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč?

Menim, da sama ustanova ne more pomagati, lahko pa uporabnika usmeri na boljšo pot. Poskusil sem z veliko terapevti, psihologi, vendar sem mnenja, da je odločitev posameznika,

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

da neha. Nihče te ne more prisiliti, da nehaš. Problem je, da te droga prevzame celega. Ustanov pa mislim, da je dovolj. Npr. Projekt človek, neka zame nova stvar.

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Za droge sem vedel že od osmega razreda, preko sestre sem tudi komu uredil kaj drugega. Od malega sem gledal zviška na ljudi, ki so drogo ali alkohol uživali. Zaključil sem z večino substanc, v zavodu sem tudi večkrat testiran. Težko pa je bilo naenkrat popolnoma prekiniti, težko se je brez drog soočati s problemi.

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

Snov je zelo lahka, na ravni osnovne šole. Tu sem prostovoljno, star sem namreč 18. To pomeni tudi, da če vzamem drogo, moram zapustiti zavod. V zunanjem svetu bi težko našel učitelje, ki ti dajo toliko znanja o samem življenju nasploh. Največji minus je to, da ni svobode, smo zaprti, ni izhodov. Mislim, da se tukajšnji otroci zato zatekajo k drogam, igricam, telefonom, da pobegnejo iz realnosti. Odnos s sovrstniki je zelo dober, ker sem zelo komunikativen. So dobri in slabi. Paziti moraš, komu zaupaš, tu smo namreč otroci, ki so delali probleme. Zaupam nekaj osebam, zaupanje je obojestransko, saj vsak ve nekaj o kom. Vzgojitelji so tudi dobri in slabi, marsikdo pride sem samo zaradi plače, dejstvo pa je, da z njimi moramo shajati. Obiskujem tudi psihologinjo in psihoterapevko, na katere se večkrat obrnem in mi pomagajo. Njim zaupam, čeprav sem se prej prepričal, da psihologi ne predajajo informacij naprej. Edini plus šole je izobrazba, več je minusov, oddaljil sem se od prijateljev in mame, z očetom sva se zblížala. Ker je to edini svet, v katerem živimo, se je potem težko obnašati po normah zunanjega sveta. Mislim, da se v zavodu dogaja veliko krivic, krivice me od nekdanj jezijo. Mama je tudi doma delala razlike. V zavodu se razlike dogajajo na področju sankcioniranja. Mislim tudi, da se delavci tukaj ne zavedajo nekih osebnih stisk, če se tega ne kaže navzven. Mislijo, da je z njim vse v redu, da samo razgrajajo. Drugače pa se obnašajo, če težave pokaže navzven.

8. Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje?

Definitivno znanje.

9. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

Razmišljam, da bi postal član vojske, tam lahko naredim hitrejšo izobrazbo, naučil bi se veliko novih veščin. Ne vem, na koga bi se zares obrnil, raje težave rešim sam.

5.8.1 Analiza intervjuja z osebo 6

Oseba 6 se je predstavila kot človeka hitre jeze, prijaznega, vzgojenega in samoreflektivnega. Pri svojem opisu je izpostavil ljubezen do orožja in vožnje s kolesom. Obiskuje program gastronom- hotelir. Svojo domače okolje ocenjuje kot povprečno, vendar kasneje pojasni, da je to morda posledica tega, da je to edino življenje, ki ga pozna. Intervjuvanec je v začetku pogovora izpostavil, da posebnega fizičnega nasilja (izjema je pretepanje s sestro), ni bilo. V nadaljevanju pa je povedal, da je bilo prisotno tudi fizično nasilje. Odnosi v družini so se izboljšali po začetku šolanja v zavodu. Tu je namreč spoznal, da je nekatere stvari potrebno ceniti, ena izmed teh je družina, ki jo pogreša, saj je 5 dni v tednu od nje ločen. Njegova starša sta ločena, kar je na njem pustilo posledice, ki se jih ne zaveda v celoti. Najpomembnejša oseba v življenju gojenca je trenutno punca zaradi njunega močnega odnosa. Zelo pomembni pa so zanj tudi starši, ki mu stojijo ob strani.

Za prvi stik z drogo krivi neurejeno družinsko okolje. Z drogami se je srečal v prvem letniku, ocenjuje, da je takrat pritisk vrstnikov največji. Oseba 6 je povedala, da nanj ni imela tako izrazitega vpliva družba kot predvsem želja po raziskovanju. Prva droga v njegovem obdobju preizkušanja je bila trava, ki ji je sledilo še več različnih drog. Zaradi pritiska staršev je drogo zamenjal z alkoholom, s katerim je imel slabo izkušnjo. Jemanje drog je spodbudilo dejstvo, da je gojenec padel letnik, zaradi česar je kasneje tudi bil poslan v zavod. Z drogami je, kot pravi, prekinil, vendar poudari, da je težko situacije reševati kar naenkrat brez drog. Preden je droge užival sam, jih je drugim priskrbel preko svoje sestre, ki ga je s tem svetom spoznala. Prav tako je pred tem ljudi, ki so se drogirali, gledal zviška.

Ustanov v Sloveniji, ki pomagajo mladim, je po oceni osebe 6 dovolj. Poudarja pa, da ni ustanove, ki bi ti lahko pomagala, če si ne želiš pomagati sam. Izpostavil je nov program Človek, hkrati pa izpostavil tudi, da je velik problem odvisnosti, da te droga prevzame celega.

V zavodu se ne počuti slabo. Pravi, da obstajajo dobri sovrstniki in tudi slabi, enako velja tudi za profesorje in vzgojitelje. Profesorje je zelo pohvalil, izpostavil pa je nižjo zahtevnost snovi. Pravi namreč, da težko najdeš učitelje, ki bi ti dali toliko za nadaljnje življenje, kot dajo učitelji v zavodu. Povedal je, da v zavodu ne smeš zaupati veliko ljudem, saj lahko to spretno izkoristijo proti tebi. Sam zaupa ljudem, ki zaupajo njemu. Slabost zavoda je pomanjkanje svobode, kritičen je do sogojencev, pravi namreč, da se posledično zatekajo k alkoholu, drogi, igricam in ostalim odvisnostim. Za nadaljnje življenje je izobrazba najpomembnejša stvar, ki jo bo pridobil v zavodu. Sam namreč pravi, da so vse ostale stvari slabosti, težko se je namreč znajti izven zavoda, hkrati pa zavod vpliva na odnose, ki jih imaš s soljudmi. V zavodu se dogajajo krivice, ki jih ne mara, saj jih je delala že njegova mama. Kot poglobitno slabost zavoda je izpostavil, da se nekateri zaposleni ne zavedajo osebnih stisk gojencev. Meni, da če ne izraziš čustev navzven, nisi deležen iste pozornosti kot ostali.

V prihodnosti si oseba 6 želi službe v vojski. V primeru težav pa bi jih rešil sam.

5.9 Intervju z osebo 7

1. Kako bi se v nekaj povedih predstavil – kdo si, od kod prihajaš, kakšno svojo značilno lastnost?

Delam v gostilni in se v teh vodah redno zaposlujem. Tukaj sem zadnje leto. Tukaj sem, ker nisem hotela hodit v šolo. Obiskujem program gastronom hotelir. Želim se izobraževati tudi zunaj zavoda, s sošolko, ki sem jo spoznala tu, bi najeli stanovanje in se šolali ob delu. Kuharstvo me ne veseli, bolj mi je zanimivo kelnarjenje. Sem paničen človek, zato nikoli ne bi vzela nečesa, kar bi mi močno škodilo.

2. Kako bi opisal svoje domače okolje? Si se tam srečal z drogami, alkoholom, nerazumevanjem, nasiljem?

Ja, to je zelo zapleteno. Najprej sem odraščala sama z mamo, očim naju je zapustil. Mamo je kasneje dvakrat možganska kap. Mama si je sedaj našla službo, pri tem sem ji pomagala. Preselila se je, veliko sem tam, še vedno pa živim pri dedku in babici, ker sta mi močno pomagala pri odraščanju in se mi ne zdi prav, da bi odšla. Trenutno mislim, da ne rabim preveč družine. Dovolj sem samostojna. Očim ima drugo družino, imam polsestro, najin odnos je super. Očim pa me pokliče tu in tam. Odnosi z mamo so tako tako, ker se je odločila oditi k drugemu partnerju. Odnosi so malo slabši tudi zato, ker obe veliko delava, ona preživi veliko časa s fantom in zato sem tudi malce ljubosumna. Pred zavodom smo se doma veliko kregali, izgubila sem motivacijo za šolo (ni krivo pomanjkanje sposobnosti), začela kaditi, jemati pomirjevala. Trava mi je postala beg pred realnostjo. V prepirih sem vedno povedala svoje. Tu sem pristala, ker so me sem poslali starši, s tem pa sem se tudi strinjala, ker drugače ne vem, kako bi naredila šolo. Fizično nasilje je bilo tudi prisotno, enkrat je prišla celo policija. Zaradi prepira sva začeli razbijati, jaz sem se samo branila. Ati me ni nikoli tepel, ker nisva bila veliko skupaj, je pa tudi on živčna oseba.

3. Kdo je najpomembnejša oseba v tvojem življenju in zakaj prav ona?

Kolegi. Tukaj sem spoznala prijateljico, s katero sva skupaj počeli vse, sedaj pa je v Radečah. Vesela sem, da je tam pristala, ker ji je to močno pomagalo. Vem, da v zavodu ne smeš veliko ljudem zaupat, vendar njej sem res lahko. Imela je probleme, vendar nikoli z ljudmi, ki jih ima rada, skupaj sva šle tudi na morje.

4. Kaj je po tvojem mnenju vplivalo na to, da si sprejel napačno odločitev glede svojega ravnanja, če se je to kdaj zgodilo?

Travo sem prvič poskusila v zavodu, ker sem prišla v stik z njo.

5. Katere ustanove meniš, da bi lahko bile mladim bolj v pomoč?

Mislim, da teh ustanov ni dovolj v Sloveniji. Vem za veliko ljudi, ki imajo depresijo, pa nihče ne ve. Mislim, da bi lahko več naredile tudi šole. Nikogar ne briga zate. Si le številka. Tako je bilo tudi pri nas na srednji šoli. Mislim, da bi morali razredniki sprejemati več odgovornosti.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

6. Kakšen je tvoj odnos do drog?

Poleg trave drog nikoli nisem uživala. Imela sem seveda možnost, vendar vsakič zavrnila. Sem proti drogam, ker sem videla, kakšne posledice pustijo, na bližnjih. Prijateljica je uživala droge in mi vedno govorila, naj jih jaz ne, da je to nekaj slabega. V družbi pa sem tudi vedno rekla, da ne bom, ni pa me motilo, če je kdo drug.

7. Kako se počutiš v zavodu in kako se razumeš s sogojenci in svojimi vzgojitelji? Katere dejavnosti so ti najbolj všeč in zakaj?

Zavod je predlagala socialna delavka, lahko rečem, da je takšen, kot ga je opisala. Ni pa fajn družba. Sem prideš, da ti postaneš boljši, to moraš vedeti. Tu so ljudje s travmami, posebni na nek način, ni pa tako hudo, kot pravijo stereotipi. Ljudje velikokrat obsojajo. Npr. moja babica, ali pa razredničarka, ki je komentirala pred razredom, moj odhod sem. Dejstvo pa je, da ljudje ne vedo, kako je hudo. Tu ni veliko problemov, pride pa do nesporazumov. Ne da se mi prepirati, če nekoga ne maram, ga ignoriram.. V razredu nas je 5 in smo si zelo blizu. Ves čas smo skupaj, na kosilu, med odmori. Se dobro razumemo. Minus bivanja tu je, da so dali na kup same slabe. Vsak ima namreč drugačen pogled. V zavodu se dogajajo krivice, on lahko dela to, jaz ne smem, on lahko gre v trgovino, jaz ne smem. Nekdo se počuti pomembnejšega kot drug. Vzgojitelji se zavedajo, kakšni smo, dovolijo nam kaditi, z drogo pa ni toliko problemov (mogoče trava). Mi je pa enkrat ena punca v zavodu grozila, zažgala moje stvari, prijavila sem jo, pa ni dobila nobene kazni. Mene pa maltretirajo za vsako malenkost.

8. Kaj meniš, da je tisto najpomembnejše, kar ti bo bivanje v zavodu dalo za nadaljnje odraslo življenje?

Da se moraš zresniti v življenju, da slabe stvari pustiš za sabo in da še vedno lahko uspeš. Da lahko nadaljuješ izobraževanje.

9. Kaj si želiš v prihodnosti in kako se vidiš čez 5 let? Na koga se boš v primeru stiske oz. težav obrnil?

Želim si imeti svojo gostilno, najprej pa bi seveda delala, da zaslužim denar. Delala bi sama, ker s poslovnim partnerjem lahko pridejo tudi težave. Partnerja pa ne bi imela trenutno, ker se mi po prejšnji izkušnji ne da več. Obrnila bi se na kolega, ker družina tega ne razume, mislim, da so ostali v nekem preteklem času. Ne razumejo me, čutim, da jim ne morem zaupati.

5.9.1 Analiza intervjuja z osebo 7

Oseba 7 dela v gostilni, na tem področju se vidi, namerava pa nadaljevati izobraževanje po odhodu iz zavoda. Povedala je, da je v zavodu zaradi pogoste odsotnosti v šolskih klopeh. Opisala se je kot paničnega človeka, ob tem pa dodala, da prav zato nerada eksperimentira. Družinsko okolje opiše kot zapleteno. Očim in mama sta ločena, mama je doživela možgansko kap in oseba 7 ji je pri okrevanju močno pomagala. Našla ji je službo, odnos z mamo pa se izrazito spreminja, in je povsem odvisen od številnih dejavnikov, ki so prisotni v danem trenutku. Eden od dejavnikov je tudi trenutno počutje vsake od njiju... Očim ima novo družino, a jo včasih pokliče. Na maminega novega partnerja je ljubosumna, ker mu mama posveča preveč časa. Prisotno je bilo tudi nasilje, in sicer sta v dogodku, ki ga je opisala, z mamo začeli razbijati stvari, dokler ni prišla policija. Veliko je bilo tudi prepиров. V zavod so jo poslali starši, saj ni hodila v šolo, začela je kaditi ... Kot najpomembnejšo osebo je navedla kolege. Posebej pa je izpostavila prijateljico iz zavoda, ki je trenutno v Radečah. Pravi, da v zavodu ne smeš zaupati, vendar njej je res lahko. Skupaj sta bili tudi na morju.

Droge je prvič poskusila v zavodu, vendar izpostavi, da je poskusila samo travo. Je namreč strogo proti drogam. Nikoli pa je ni motilo, če jih je uporabljal kdo v družbi. Tudi prijateljica, ki je trenutno v Radečah, ji je vedno svetovala, da če je ona zapadla v odvisnost, osebi 7 ni potrebno storiti enake napake.

Oseba 7 je mnenja, da ustanov, ki bi mladim nudile pomoč, ni dovolj. Meni, da bi morala več narediti že sama šola in da bi morali razredniki biti bolj pozorni, sama je imela namreč slabo izkušnjo z razredničarko, ki jo je pred celim razredom kritizirala.

V zavodu je tako, kot ji je opisala socialna delavka. Sem moraš priti z jasnimi cilji, da postaneš boljši. Pravi, da je v zavodu slaba družba in da ima vsak svoje težave. Meni, da so ljudje preveč stereotipni do teh ustanov, pa sploh ne poznajo koncepta. Pravi, da je veliko prepиров, ki se jim najraje izogne. Največ se družijo s svojimi sošolci, ki jih je v skupini 5. Oseba 7 je kritična do krivic, ki se dogajajo v zavodu. Všeč pa ji je, da lahko kadijo. Največ, kar ji je dal zavod, je miselnost, da se mora pripraviti na življenje in izobraževanje, še vedno lahko namreč uspe.

V prihodnosti si želi imeti svojo gostilno, najprej pa bo delala, da zasluži denar za tak projekt. Partnerja zaenkrat ne vidi ob sebi, ne poslovnega in ne zasebnega. V primeru stiske pa bi se obrnila na prijatelje, saj je domači ne razumejo in čuti, da jim ne more zaupati.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

5.10 Intervju s psihologinjo

1. Kako bi v nekaj povedih predstavili delovanje zavoda?

V zavod so vključeni mladostniki in mladostnice, ki so dokončali osnovnošolsko obveznost, imajo čustveno-vedenjske težave ali motnje in so nameščeni preko družinskih ali kazenskih sodišč. V zavodu izvajamo srednješolske izobraževalne programe, v popoldanskem času pa so mladostniki v petih vzgojnih skupinah, stanovanjskih skupini ali intenzivni skupini, v katerih poteka vzgojni program.

2. Katere okoliščine so skupne vsem mladostnikom v zavodu?

Vsi mladostniki izhajajo iz neugodnega družinskega ali neugodnega širšega okolja in imajo posledično čustvene in/ali vedenjske težave, zaradi katerih trenutno ne zmorejo bivati v domačem okolju in potrebujejo umik v varno/novo okolje, v katerem bodo pridobili nove izkušnje.

3. Kakšne se običajno družinske razmere mladostnikov, ki se znajdejo v zavodu?

Večina mladostnikov izhaja iz neugodnega družinskega okolja. V zavod so vključeni mladostniki, katerih starši imajo težave z uživanjem prepovedanih substanc ali alkohola, v družinah je prisotno nasilje, starši imajo težave v duševnem zdravju, kar pomeni, da imajo diagnozo motnja v duševnem razvoju, lahko težavo predstavlja nizek socialno-ekonomski status. Veliko staršev je ločenih in mladostnik biva pri enem od staršev, nekateri imajo stike z obema staršema. Pri nekaterih so starši pokojni, neznani, nekateri so vključeni v rejniške družine.

4. Katera odklonska dejanja najpogosteje privedejo do vključitve v zavod?

Največkrat starši poiščejo pomoč na pristojnih centrih za socialno delo zaradi vzgojne nemoči, ko jih mladostnik ne upošteva, se ne drži dogovorov, bega od doma, ne odhaja v šolo, se giblje neznanu kje ali uživa psihoaktivne substance. Največkrat postanejo te težave tako neobvladljive, da staršem ne preostane drugega, kot da poiščejo pomoč. Zaradi težkih družinskih situacij (nasilja, zlorab, zanemarjanja) CSD lahko predlaga takojšen odvzem mladostnika in namestitev v zavod. Nekateri mladostniki, ki so v manjšini, so storilci kaznivih dejanj (tatvine, preprodaja psihoaktivnih substanc, pretepi) in so nameščeni v zavod preko kazenskih sodišč.

5. Kako mladostnike pripravite za nadaljnje življenje? In kako mislite, da se počutijo v zavodu?

Mladostnike pripravimo na nadaljnje življenje s tem, da se izučijo za določen poklic. Običajno dobijo v šoli veliko pozitivnih izkušenj, dvignejo svojo motivacijo za šolsko delo, se uspešno izsolajo in so po odhodu iz zavoda pripravljene za trg dela. Mladostniki ves ta čas osebno rastejo, vzpostavljajo in krepijo odnose z drugimi, izboljšajo samopodobo in samospoštovanje, odkrivajo svoje lastne interese in pravzaprav odkrivajo sami sebe. V vzgojnih skupinah pridobivajo socialne veščine, se učijo sobivati z drugimi in pridobivajo različne življenjske izkušnje. Naučijo se konstruktivno reševati težave in konflikte, razumeti drugega, sprejemati drugačne od sebe in tudi deliti z drugimi, tako stvari kot svoje misli, znanja in skrbi. Njihovo

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

bivanje v zavodu je kot potovanje, na katerem jih veliko med njimi odkrije nove življenjske cilje in poti. Mislim, da se v zavodu počutijo sprejeti, varni in posledično veliko bolj mirni, kot v okoljih, v katerih so bivali pred namestitvijo. Vzpostavljajo drugačne, varne odnose z odraslimi in s tem pridobijo največ.

6. V vašem zavodu ponujate možnost poklicne izobrazbe, kako je lahko to v pomoč mladostniku za nadaljnje življenje?

Mladostniki pridobijo poklicno izobrazbo in s tem imajo možnost lažje pridobiti zaposlitev po odhodu iz zavoda. Pridobijo veliko praktičnega znanja, pri opravljanju praktičnega usposabljanja z delom spoznajo morebitne bodoče delodajalce in pridobijo pomembne izkušnje. Po zaključenem izobraževanju v zavodu imajo možnost tudi nadaljevati izobraževanje v programih poklicno-tehničnega izobraževanja. Interna šola omogoča mladostnikom, ki sicer v zunanjih šolah ne bi opravili srednješolskega izobraževanja, da pridobijo izobrazbo, s tem pa možnost zaposlitve in posledično so samostojnost in neodvisnost.

7. So deležni strokovne obravnave, če da, kakšne? Kdo se ukvarja z njimi?

V zavodu imajo mladostniki možnost vključitve v psihoterapevtsko obravnavo. V zavodu sta zaposleni dve družinski psihoterapevki. Vključitev je prostovoljna, jo pa velikokrat predlagajo strokovni delavci. Psihoterapija poteka enkrat tedensko ob dogovorjenem dnevu in uri in traja 45 minut. Namenjena je poglobljenemu delu na sebi, med drugim tudi razreševanju travmatskih dogodkov. Mladostniki se lahko vključijo v psihološko svetovanje, ki poteka enkrat tedensko ali na dva tedna, in traja 45 minut. Namenjeno je psihosocialni podpori, razreševanju aktualnih težav, razbremenitvi. Večina mladostnikov je vključenih v katero od oblik podpore, veliko med njimi jih tudi dnevno išče stik in pogovor s katero od svetovalnih delavk. Mladostniki imajo tudi možnost vključitve v psihiatrično obravnavo. Dvakrat mesečno psihiater obravnava mladostnike, predpisuje jim tudi medikamentozno terapijo. Po potrebi sodelujemo tudi z zunanjimi strokovnjaki (Center za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog, Enota za otroško in adolescentno psihiatrijo, Društvo Projekt Človek itd.).

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

6. RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Pred odhodom v Strokovni center Višnja Gora sem o namenu svoje raziskovalne naloge obvestil vodstvo zavoda, ki mi je omogočilo opravljanje intervjujev s tamkajšnjimi gojenci. Intervju sem opravil tudi s psihologinjo, ki je glede na osebnostne lastnosti izbrala 7 mladostnikov, s katerimi sem nato opravil intervju.

Intervjuji so potekali v prostorih zavoda, mladostniki so sodelovali prostovoljno in pred začetkom izvedbe intervjuja sem vsakemu od sodelujočih pojasnil, da intervju opravljam za potrebe priprave raziskovalne naloge, katere namen je raziskati vplive, ki so privedli posameznike do tega, da so se znašli v zavodu, in izpostaviti prednosti zavodskega bivanja za njihovo nadaljnje življenje. Seveda sem jim zagotovil anonimnost. Presenetilo me je, kako odprti so bili sogovorniki in kako izčrpno in odkrito so mi predstavili svoje življenjske zgodbe, ki nikakor niso preproste.

Strokovni center Višnja Gora izvaja tudi izobraževalni program, s čimer pridobijo mladostniki, ki tam bivajo, priložnost, da se izobrazijo in posledično postanejo po vrnitvi v običajno življenje konkurenčni tudi na trgu delovne sile.

Večina mladostnikov, s katerimi sem opravil intervju, se izobražuje v programu srednjega poklicnega izobraževanja, smer hotelir-gastronom, ponujajo pa tudi program administrator. Vsi razen enega od intervjuvanih gojencev so vključeni v program hotelir-gastronom, čeprav le redki predvidevajo, da bo v nadaljnjem življenju opravljali ta poklic.

Pri vseh mladostnikih, s katerimi sem opravil intervju, se je izkazalo, da živijo v zelo zahtevnih družinskih razmerah. Pri tem se pojavljajo med njihovimi družinskimi člani nesoglasja, ki rezultirajo v ločitvi staršev, kar zagotovo zelo vpliva na mladostnika in njegovo doživljanje in ravnanje. Pogost je med starši tudi pojav odvisnosti od drog oz. alkohola in posledične nezmožnosti za vzgojo otroka, zaradi česar se lahko otrok znajde v rejniški družini ali pa skrbništvo prevzame CSD. Večina vprašanih mladostnikov je izpostavila tudi fizično nasilje znotraj družine. Opazno je, da starši po ločitvi nadaljujejo življenje z novim partnerjem, kar mladostnika izpostavi zahtevni nalogi vzpostavljanja odnosa s to osebo.

Vsi mladostniki so imeli težave tudi na šolskem področju, bodisi da so neupravičeno izostajali od pouka, ga povsem prenehali obiskovati ali pa so bili zgolj neuspešni pri opravljanju šolskih zadolžitev. Eden od intervjuvancev omenja, da je menil, da se bo na ta način maščeval staršem, medtem ko eden izpostavi neustrezno ravnanje razredničarke ob zaznanih težavah.

Kljub vsem negativnim izkušnjam, ki so jih mladostniki doživeli znotraj domačega okolja, jih še vedno precej izpostavlja, da je oseba, ki je zanje najpomembnejša, še vedno njihova mama.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

Zanimivo je, da eden od intervjuvancev izpostavlja, da mami lahko zaupa dejanja, za katere bi ga babica označila za narkomana, in jo prav zaradi tega opredeljuje kot najpomembnejšo.

Odnos intervjuvancev do drog izraža, da večina drog ne zavrača v celoti oz. da z njimi še niso uspeli povsem prekiniti. Kot povod za prvi stik z drogami omenjajo travmo iz otroštva, željo po eksperimentiranju oz. raziskovanju, odsotnost družine zaradi počitnic. Zanimivo je, da večina omenja, da jih v prvo izkušnjo z drogo niso prisilili vrstniki.

Glede ustanov v Sloveniji, ki mladostnikom nudijo pomoč, večinoma izpostavljajo, da jih je premalo in menijo, da jih je v tujini več. Nekateri pa zrelo ugotavljajo, da je vse odvisno le od posameznika in mora biti on sam najprej pripravljen pomagati sebi, medtem ko eden od njih izpostavlja negativno izkušnjo v eni od tovrstnih ustanov.

Tudi mnenje glede življenja v zavodu so deljena. Nekateri pravijo, da naj v zavodu nikomur ne bi bilo dobro. Kot osrednji problem izpostavljajo, da zavod deluje skupinsko in premalo individualno. Zanimivo je, da jih veliko omenja tudi krivice, ki naj bi se jim dogajale in jih povezujejo predvsem s sankcijami. To bi bilo morda mogoče pripisati veliki občutljivosti mladostnikov v tem življenjskem obdobju, kar njihova specifična situacija še potencira. Izpostavljeno je tudi pomanjkanje svobode. Eden od intervjuvancev pa je opisal situacijo, ko vzgojiteljica, glede na povedano, zagotovo ni ravnala ustrezno. Mladostniki omenjajo, da se pojavlja tudi zahrbtno ravnanje nekaterih sogojencev.

Zadnje vprašanje se je nanašalo na prihodnost, kakršno mladostniki predvidevajo zase. Vsi si seveda želijo, da bi živeli samostojno in bili finančno neodvisni in se kot popolnoma običajne odrasle osebe vključili v vsakdanje življenje. Eden od intervjuvancev bi si želel poklicno kariero nadaljevati v slovenski vojski.

Tudi intervju, ki sem ga opravil s psihologinjo v zavodu, potrjuje, da vsi v zavod vključeni mladostniki izhajajo iz družinsko neugodnega okolja. Tudi ona izpostavlja, da imajo starši mladostnikov, vključenih v zavod, težave z uživanjem prepovedanih substanc ali alkohola, v družinah je prisotno nasilje, omenja pa tudi težave v duševnem zdravju in nizek socialno-ekonomski status, česar mladostniki sami niso izpostavili.

Psihologinja kot temeljni razlog vključitve mladostnikov v zavod omenja vzgojno nemoč staršev, pri čemer izpostavlja, da se mladostniki ne držijo dogovorov, bežijo od doma in se gibljejo neznano kje, uživajo psihoaktivne substance, ne hodijo v šolo in podobno.

Tudi sama kot popotnico za nadaljnje življenje izpostavi pridobivanje poklicne izobrazbe in doda tudi pridobivanje socialnih veščin, ko se mladostniki učijo sobivanja z drugimi. Mladostnikom pa v zavodu nudijo tudi terapevtsko pomoč, za katero pa se odločijo prostovoljno.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

Hipoteza 1: Neurejeni odnosi v družini močno vplivajo na to, da mladostnik pristane v zavodu.

Vsi mladostniki, s katerimi sem opravil intervju, so izpostavili svojo zahtevno družinsko situacijo. V družinskem okolju teh mladostnikov je opaziti pomanjkanje spoštljivih odnosov, ki bi mladostniku omogočili optimalen razvoj. Kot dejavnike, ki onemogočajo normalno funkcioniranje družine, izpostavljajo prepire, ki vodijo v ločitev, odločitev za novega partnerja, s katerim mladostnik ne zmore vzpostaviti normalnega odnosa, bolezen staršev, alkoholizem oz. odvisnost od psihoaktivnih snovi, kar vodi v nezmožnost skrbi za mladostnika, zaradi česar skrbništvo otroka prevzamejo stari starši, rejniki in na koncu CSD. Pogosto je znotraj družinskega okolja opaziti tudi fizično nasilje.

Tudi psihologinja, ki izpostavlja še nekatere druge oblike neustreznega delovanja družine, kot so duševne bolezni in slab ekonomsko-socialni status, pritrjuje, da vsi mladostniki, ki se znajdejo v zavodu izhajajo iz neurejenega družinskega okolja.

Hipotezo 1 potrjujem v celoti.

Hipoteza 2: Ključni dejavnik za razvoj odvisnosti je neurejeno domače okolje.

Eden od intervjuvancev izpostavlja, da je razlog za njegov prvi stik z drogami travma iz otroštva, ki jo predstavlja ločitev staršev. Eden od njih pa izpostavlja, da je po drogi prvič posegel, ko je odšla družina na počitnice, sam pa je ostal doma in priredil zabavo. Ostali kot razlog opredeljujejo predvsem željo po eksperimentiranju in raziskovanju. Eden od njih se je prvič z drogo srečal šele v enem od zavodov, kamor je bil napoten.

Na podlagi odgovorov mladostnikov, ki sicer izhajajo iz neurejenega domačega okolja, ne moremo sklepati, da se je pri vseh odvisnost razvila zaradi neurejenega domačega okolja.

Hipotezo 2 delno potrjujem.

Hipoteza 3: V Sloveniji obstajajo ustanove, ki mladostnikom nudijo okolje, ki jih spodbudi, da prenehajo z odklonilnim vedenjem oz. odvisnostjo.

V teoretičnem delu sem ugotovil, da obstaja Vzgojni program, ki opredeljuje vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami. Eden od tovrstnih zavodov je tudi Strokovni center Višnja Gora, v katerem nudijo mladostnikom varno okolje, kjer lahko pridobijo izobrazbo, ki jim bo omogočila konkurenčnost na trgu dela, hkrati pa z različnimi dejavnostmi skrbijo za njihovo osebno rast. Gradijo na odnosih z drugimi, izboljšanju samopodobe in samospoštovanja, odkrivanju interesov in pravzaprav mladostniki odkrivajo sami sebe. V vzgojnih skupinah pridobivajo socialne veščine, se učijo sobivati z drugimi in pridobivajo različne življenjske izkušnje.

Hipotezo 3 lahko na podlagi tega, kar ponuja Strokovni center Višnja Gora potrdimo.

Od neurejenih družinskih razmer do vzgojnega zavoda: Zakaj mladostniki pristanejo v zavodu?

Hipoteza 4: Za izhod iz odvisnosti je za posameznika ključno, da najde odgovorno osebo, ki ji lahko zaupa.

V zadnjem vprašanju sem želel, da mladostniki izpostavijo osebo, na katero bi se obrnili v primeru težav. Večina se jih zaveda, da se ob prehodu v običajno zunanje življenje lahko pojavi stiska, in znajo natančno opredeliti, na koga bi se v tem primeru obrnili. Eden od njih je izpostavil, da bi se v tem primeru obrnil na svojo psihiatrinjo, medtem ko eden od intervjuvancev omeni, da bi težave zaupal teti, ki ima zelo odprt odnos do drog, kar morda kljub zaupanju med njima kaže, da se mladostnik v tej fazi še ne zaveda povsem, kdo mu resnično lahko nudi oporo in pomoč. Omenjajo tudi, da bi se obrnili na nekdanje rejnike in prijatelje oz. kolege. Eden od intervjuvancev posebej izpostavi svojo individualnost in odvisnost le od samega sebe, medtem ko bi se eden od njih zatekel celo v svet igrice.

Nekateri izpostavljajo osebe, ki bi jim lahko pripisali lastnosti odgovorne odrasle osebe, vsekakor pa tega ne morem pripisati vsem.

Hipotezo 4 lahko potrdim le delno.

Mladostniki, s katerimi sem govoril v Strokovnem centru Višnja Gora, so mi predstavili svoje zgodbe. Iskreno so spregovorili o sebi, o svoji družinski situaciji, o svojem odnosu do droge, o svojem doživetju bivanja v vzgojno-izobraževalnem zavodu in o svojih nadaljnjih načrtih. Njihove življenjske zgodbe so v delu, ki se nanaša na družinsko življenje, tragične in izjemno zahtevne za mladostnika, ki se ob tem sooča še z obdobjem adolescence, ki je zahtevno že samo po sebi zaradi želje po osamosvajanju, pogoste negotovosti ter telesnih sprememb. V njihovih družinskih zgodbah se pojavlja alkoholizem, bolezen staršev, razhod staršev in vključitev novega partnerja staršev v družinsko dinamiko. Pogosto pa se ob vsem tem pojavlja še fizično nasilje. Tudi psihologinja v zavodu potrjuje, da večina mladostnikov izhaja iz neugodnega družinskega okolja.

Ob poslušanju zgodb sem dobil občutek, da se znotraj družine mladostniki počutijo nesprejete, nerazumljene, v družini ne najdejo potrebne opore za normalno odraščanje v odgovorno in osebnostno zrelo ter funkcionalno odraslo osebo, hkrati pa se skozi pogovore pokaže, da skušajo za ravnanje staršev najti opravičilo oz. se jih trudijo razumeti in jih za svoje stanje ne obtožujejo. Vprašanje je, ali se tega ne zavedajo ali pa se na ta način le lažje soočajo s svojo situacijo.

Mladostniki, ki so vključeni v Strokovni center Višnja Gora, imajo možnost pridobiti poklicno izobrazbo, deležni so strokovne obravnave in na ta način se jim omogoči, da se znajdejo v varnem okolju, do katerega so vendarle precej kritični, in bivanje v zavodu jih lahko opolnomoči pri vstopu v običajno zunanje okolje.

7. VIRI IN LITERATURA

- Aljaž, I. (2009). *Psihosocialne značilnosti mladoletniškega prestopništva*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Čibej, A. (2020). *Vzgojni stili nekoč in danes*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Gajšek, J. (2019). *Dejavniki družinskega okolja in samospoštovanje kot napovedniki agresivnega vedenja pri dijakih in študentih*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
- Glaser, B. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Gora, S. (2017). Vizija in poslanstvo. *Vizija in poslanstvo*. Pridobljeno iz <https://www.vizvisnjagora.si/about/>
- Hodžič, S. (2005). *Uživanje drog med mladostniki v Občini Črnomelj*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Lavrič, T. (2012). *Anksioznost pri mladih*. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.
- Mesec, B. (2019). Prizemljena teorija. Pridobljeno iz <http://kvalitativno.blogspot.com/2019/10/>
- Počkar, M. i. (2011). *Sociologija : učbenik za sociologijo v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja*. Ljubljana: DZS.
- Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Špruk, I. (2009). *Življenje gojenjcev v vzgojnem zavodu in njihovo doživljanje*. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za družbene vede.
- Vičič, A. (2003). Psihološke karakteristike mladostnikov. https://kosarkarski-trenerji.com/ftp/trener/psihologija/Vicic_psiholoske%20znacilnosti%20mladostnikov.pdf, 58-63.